Mihkel Köster

ARHITEKTUURSE PROJEKTLAHENDUSE KOOSTAMINE ETENDUSKUNTSTIDE TÖÖMAJA – VÄIKETEATRITE MAJALE

LÕPUTÖÖ

Arhitektuuriinstituut

Rakendusarhitektuur

Juhendaja: professor Vilen Künnapu

Tallinn 2026

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Mihkel Köster (38512174254)

annan Tallinna Tehnikakõrgkoolile (edaspidi kõrgkool) tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja arhitektuurse projektlahenduse

1) reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada ja teha üldsusele kättesaadavaks Tallinna Tehnikakõrgkooli digiarhiivi DSpace kaudu;
2) reprodutseerimiseks pärast piirangu lõppu juhul, kui instituudi direktori korraldusega on kehtestatud lõputöö avaldamisele tähtajaline piirang.

Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile ja kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid ega muid õigusi.

Autorideklaratsioon

Mina, Mihkel Köster (38512174254)
tõendan, et lõputöö on minu kirjutatud. Töö koostamisel kasutatud teiste autorite, sh juhendaja ja iseenda varasematele teostele on viidatud õiguspäraselt.
Kõik isiklikud ja varalised autoriõigused käesoleva lõputöö osas kuuluvad autorile ainuisikuliselt ning need on kaitstud autoriõiguse seadusega.

(allkirjastatud digitaalselt)

Juhendaja professor Vilen Künnapu
Töö vastab lõputööle esitatavatele nõuetele.

(allkirjastatud digitaalselt)

Lõputöö on kaitsmisele lubatud instituudi direktori korraldusega.

(allkirjastatud digitaalselt)

(*kuupäevad digiallkirjades*)

SISUKORD

SISSEJUHATUS ..... ….3

1. PROJEKTI TEOREETILISED LÄHTEKOHAD JA REFERENTSide ANALÜÜS 5

1.1. Väiketeatrite ja paindlike etenduskunstide ruumiline tähendus 5

1.2. Etenduskunstide töömaja kui loomise, esitamise ja avaliku kohtumise keskkond 6

1.3. Paindlik teatriruum ja projektlahenduse ruumilised põhimõtted 6

1.4. Referentsobjektide analüüs ja seos projektlahendusega 8

1.4.1. The Court Theatre, Christchurch, Uus-Meremaa 8

1.4.2. Perelman Performing Arts Center, New York, Ameerika Ühendriigid 8

1.4.3. Taipei Performing Arts Center, Taipei, Taiwan 9

1.4.4. Hoonet ümbritseva pargiala referents: OMA Parc de la Villette'i võistlusettepanek 10

1.4.5. Järeldused projektlahendusele 10

2. PROJEKTLAHENDUSE JA PLANEERINGULAHENDUSE KUJUNEMINE NING ASUKOHAANALÜÜS 11

2.1. Kontseptsiooni ja idee kujunemine 11

2.2. Sihtrühma vajaduste mõju ruumiprogrammile 11

2.3. Hoone ja väliruumi lahenduse edasiarendus 12

2.4. Asukohavaliku põhjendus ja olemasolev olukord 13

2.5. Ala ajalooline ja linnaruumiline analüüs 14

2.6. Järeldused projekt- ja planeeringulahendusele 15

KOKKUVÕTE 16

SUMMARY 18

Kasutatud allikad 21

LISA 1. PROJEKTLAHENDUSE LÄHTEÜLESANDE SISENDRAPORT 23

SISSEJUHATUS

Eesti kultuuri kestmine ei sõltu üksnes loomingu sisust, vaid ka ruumidest, kus looming saab sündida ja publikuni jõuda. Etenduskunstides on ruum loomeprotsessi osa: lavastus vajab proovimist, tehnilist ettevalmistust, heli- ja valguslahenduste arendamist, rekvisiitide ja kostüümide kasutamist ning võimalust teos publikule esitada. Kui need tegevused toimuvad eri kohtades ja ajutistes tingimustes, muutub töö keerulisemaks ning loomise järjepidevus nõrgeneb.

Käesoleva lõputöö eesmärk on koostada Tartusse Soola tn 5b krundile etenduskunstide töömaja - väiketeatrite maja arhitektuurne projektlahendus. Kavandatav hoone on mõeldud väiketeatritele, projektiteatritele ja -kollektiividele, vabakutselistele etenduskunstnikele, improtruppidele ning teistele paindliku töökorraldusega loojatele. See ei ole tavapärase teatrimaja väiksem versioon ega üksnes etenduste näitamise paik. Projekt käsitleb hoonet ühiskasutatava loomekeskkonnana, kus proovimine, valmistamine, tehniline töö, etendamine ja kohtumine saavad toimida seotud ruumilises tervikus.

Teemavaliku aluseks on väiksemate etenduskunstide koosseisude oluline roll Eesti kultuuriruumis ning nende ebakindlam ruumiline olukord. Suurte repertuaariteatrite kõrval tegutsevad kollektiivid, kelle töö on sageli projektipõhine ja kellel puudub püsiv maja. Nende tegevus rikastab teatrivälja uute vormide, koostööde ja katsetuslikkusega, kuid sõltub sageli ajutistest proovi- ja etendusruumidest. Kultuuri arengukava 2021-2030 rõhutab kultuuri elujõulisust ja osalemisvõimaluste parandamist.[1] Käesolev projekt lähtub sellest eesmärgist ruumiliselt: väiksematele loojatele on vaja mitte ainult kasutatavat saali, vaid keskkonda, mis toetab kogu tööprotsessi.

Probleemipüstituse täpsustamiseks viidi käesoleva töö autori poolt 2026. aasta veebruarist märtsini läbi küsitlus, millele vastas 25 etenduskunstide valdkonnas tegutsejat. Vastajate seas olid väiketeatrite, projektiteatrite ja -kollektiivide esindajad, vabakutselised etenduskunstnikud ning improtruppi esindajad. Mitmed vastajad tegutsesid samaaegselt mitmes rollis, mis näitab, et väiksem etenduskunstide väli ei toimi ühe püsiva institutsionaalse mudeli järgi, vaid kasutab eri projektide ja koostööde jaoks erinevaid töövorme. Küsitlus näitas, et ruumiline probleem on korduv ja laialt tunnetatud. Näiteks 21 vastajat 25-st märkis ruumilisi kitsaskohti. Vastustes nimetati eri projektide jaoks erinevate ruumide kasutamist, ajutiste rendipindade vajadust, ebastabiilselt kättesaadavaid prooviruume, proovi- ja etendusruumide paiknemist eri kohtades ning ajakulu, mis kaasneb tehnika ja lavalahenduste

ülesseadmise ning mahavõtmisega. See tähendab, et probleem ei seisne ainult sobiva saali puudumises. Puudub terviklik ruumiline baas, kus loominguline töö, tehniline ettevalmistus, hoiustamine ja esitamine oleksid omavahel seotud. Sellest lähtuvalt on projekti keskne ülesanne kavandada hoone, mis vähendab killustatud töökorraldusest tulenevat koormust ning toetab erinevaid etenduskunstide tööviise. Küsitluse tulemused, nende analüüs ja projektlahenduse lähtekohad on põhjalikumalt esitatud käesoleva töö lisas 1 toodud dokumendis „Etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja arhitektuurse projektlahenduse lähteülesande sisendraport“.

Töö kirjalik osa jaguneb kaheks sisuliseks peatükiks. Esimeses peatükis käsitletakse projekti teoreetilisi lähtekohti ning analüüsitakse kolme referentsobjekti. Nende kaudu avatakse paindliku teatriruumi, töö- ja esitusfunktsioonide ühendamise, transformeeruva saaliruumi ning kultuurihoone avaliku rolli põhimõtted. Teises peatükis kirjeldatakse projektlahenduse kujunemist: idee täpsustumist, sihtrühma vajaduste mõju ruumiprogrammile, arhitektuurse lahenduse arengut ning Soola tn 5b asukohavalikut koos ala ajaloolise ja linnaruumilise analüüsiga.

1. PROJEKTI TEOREETILISED LÄHTEKOHAD JA REFERENTSIDE ANALÜÜS

1.1. Väiketeatrite ja paindlike etenduskunstide ruumiline tähendus

Väiketeatrite vajadus sobivate ruumide järele ei ole ainult tänapäeva probleem. Eesti teatri ajalugu näitab, et teater on algusest peale arenenud tänu inimestele, kes on leidnud olemasolevates ruumides võimaluse koos tegutseda ja etendusi luua. Vanemuise Selts asutati 1865. aastal ning 1870. aastal esitati seal Lydia Koidula näidend „Saaremaa onupoeg“, mida peetakse Eesti rahvusliku teatri alguseks. Seega ei sündinud Eesti teater valmis teatrimajas, vaid kogukondliku tegevuse ja selleks kohandatud ruumide kaudu. [2] Sarnane joon esineb ka Endla teatri kujunemises. Endla Selts asutati 1875. aastal ning selle tegevuse hulka kuulus algusest peale ka näitemängude esitamine. Kutseliseks teatriks kujunes Endla 1911. aastal. Enne oma teatrimaja valmimist tegutseti erinevates kasutada olnud ruumides. [3] Need näited ilmestavad, et juba ajalooliselt ei ole teatrikultuur arenenud ainult suurtes ja püsivates teatrimajades, vaid ka väiksemate koosseisude ning paindlikult kasutatavate ruumide toel, kus tehakse ühiselt tööd, et jõuda publikuni.

Tänapäeva väiketeatrid ja projektipõhised kollektiivid töötavad teistsugustes tingimustes kui ajaloolised seltsiteatrid. Nende töö on tehniliselt nõudlikum ja kunstiliselt mitmekesisem. Vajadus sobiva ruumi järele on aga sama oluline. Väiksemate koosseisude lavastused valmivad sageli erinevate partnerite, ajakavade ja ruumide koostöös. Seetõttu peavad ruumid olema paindlikud, kuid nende kasutamine ei tohiks olla ebakindel ega juhuslik. Väiketeatrite tööks on vaja selget ja kättesaadavat ruumilist keskkonda, kus eri liiki looming saab areneda.

Eesti kultuuripoliitikas on see küsimus seotud nii kultuuri kättesaadavuse kui ka erinevate loomevõimaluste hoidmisega. Kultuuriministeerium on rõhutanud, et teatrikunst peab olema inimestele mitmekesiselt kättesaadav ning selleks on vaja nii suuri kui ka väiksemaid teatrimaju ja ruume, mida saavad kasutada erinevad loojad. „Kultuuri arengukava 2021–2030“ eesmärk on hoida Eesti kultuur elujõulisena, parandada kultuuris osalemise võimalusi ja toetada valdkonna kestlikku arengut.[1] Seetõttu ei ole väiketeatrite tööruum vajalik ainult ühele kitsale kasutajate rühmale, vaid see aitab hoida kultuuriruumi mitmekesisena ning anda erinevatele loojatele võimaluse oma tööga publikuni jõuda.

1.2. Etenduskunstide töömaja kui loomise, esitamise ja avaliku kohtumise keskkond

Etenduskunstide hoone ei ole ainult saal, kus publik etendust vaatab. Ian Appletoni järgi on sellise hoone keskmes elav esitus ja esineja kohtumine publikuga, kuid sobiva ruumilise lahenduse määravad kasutajate vajadused, etenduste iseloom, asukoht, tehnilised nõuded ja toetavad ruumid. [4]

Probleemipüstituse täpsustamiseks läbi viidud küsitluse põhjal ei vaja sihtrühm ainult etendussaali. Vajatakse proovisaale, töö- ja valmistusruume, tehnilise ettevalmistuse võimalusi, garderoobe, hoiustamist ning ühiseid kohtumisalasid. See on ka töömaja põhimõte: lavastus ei valmi ainult etenduse ajal, vaid proovis, tööruumis, garderoobis, laos ja tehnilises ettevalmistuses. *Creative Spaces Design Guide* rõhutab samuti, et väikese mitmeotstarbelise teatri toimimiseks on lisaks saalile vajalikud tehnilised alad, riietus- ja grimmiruumid, puhkealad, hoiuruumid, laadimisvõimalus, ligipääsetavad liikumisteed ning selgelt toimiv fuajee.[5]

Käesolevas projektis väljendub see 330-kohalise eksperimentaalse teatrisaali ja 158-kohalise väikese saali ühendamises proovisaalide, töö- ja loomeruumide, garderoobide, ladude ning tehniliste ruumidega. Hoone avaliku osa moodustavad fuajee, kunstikeskus, kohvik, väliterrass ja välilava. Need ruumid võimaldavad majal olla kasutatav ka väljaspool etenduste toimumise aega ning seovad loomingulise tegevuse publikuga.

Appleton rõhutab, et teatrikogemus ei piirdu saalis viibimisega, vaid hõlmab ka saabumist, sissepääsu, fuajeed, kohtumist ja hoone seost ümbritseva linnaga.[4] Soola tn 5b puhul on see eriti oluline, sest krunt paikneb Emajõe ääres Tartu kesklinna aktiivses piirkonnas, kus läheduses asuvad avaturg, bussijaam ja teised avaliku kasutusega linnalised funktsioonid. Projektlahenduses kavandatakse hoone ümber uus avalik väliruum koos pargiala, välilava ja kohviku terrassiga. Nii saab etenduskunstide töömaja toetada nii loojate tegevust kui ka kujuneda Emajõe-äärseks kultuuriliseks kohtumispaigaks.

1.3. Paindlik teatriruum ja projektlahenduse ruumilised põhimõtted

Etenduskunstide töömaja keskne ruumiline põhimõte on paindlikkus. See ei tähenda, et üks neutraalne ruum peaks sobima kõigeks. Paindlikkust ei saa siiski mõista üksnes võimalusena mööblit ümber

paigutada või saali mustaks värvitud neutraalse ruumina käsitleda. Teatriruum on paindlik siis, kui erinevaid lavastusformaate on võimalik kasutada ilma, et ruumi ümberseadistamine muudaks tööprotsessi ebamõistlikult kulukaks või tehniliselt nõrgaks.

Creative Spaces Design Guide käsitleb väikest mitmeotstarbelist teatrit ruumina, kus lava ja publiku paigutust saab vastavalt sündmusele muuta. Sama ruum võib sobida etenduseks, prooviks, töötoaks või väiksemaks avalikuks sündmuseks, kuid ainult juhul, kui seda toetavad vajalikud töö- ja tehnilised ruumid.[5] See põhimõte seostub otseselt käesoleva projekti 158-kohalise väikese saaliga, mis peab sobima intiimsematele ja katsetuslikumatele etendusvormidele.

Whitehorse Centre'i ruumilise planeerimise dokument rõhutab, et mitme ruumiga etenduskunstide hoones peab igal ruumil olema selge põhikasutus. Proovisaali saab vajaduse korral kasutada väiksemaks etenduseks või töötoaks, kuid selle peamine ülesanne on toetada prooviprotsessi. Stuudiosaal võib võimaldada erinevaid mänguviise, kuid selle tehniline ja ruumiline lahendus peab eelkõige teenima etenduskunsti.[6] Käesolevas projektis tähendab see, et suurem ja väiksem saal, proovisaalid, tööruumid, fuajee, kohvik ning välialad ei ole määratlemata universaalpinnad, vaid oma selge eesmärgiga ruumid, mis toimivad koos ühe tervikuna.

Paindliku teatriruumi puhul on oluline ka heli- ja valguskeskkond. Wengeri etendusruumide planeerimisjuhendi järgi peab esineja kuulma nii iseennast kui ka teisi esinejaid ning publik peab saama selge ja tasakaalustatud helikogemuse. Mitmeotstarbelises saalis tuleb seetõttu arvestada akustika, kõrvalmüra, tehnilise valgustuse ja erinevate lava ning publiku asetustega. Need nõuded on olulised nii eksperimentaalse suure saali kui ka väiksema paindliku saali puhul.[7]

Käesoleva projekti kaks saali vastavad erinevatele etendusvajadustele. Suurem eksperimentaalne teatrisaal võimaldab tehniliselt ulatuslikumaid ja suurema publikuga lavastusi. Väiksem saal toetab intiimsemaid, katsetuslikumaid ja paindlikuma ruumikasutusega etendusi. Mõlema saali toimimiseks on vajalikud proovisaalid, töö- ja hoiuruumid, garderoobid, tehniline logistika ning avalikud kohtumisruumid. Seetõttu ei ole projekti ruumiprogramm juhuslik funktsioonide kogum, vaid vastus väiketeatrite tegelikule tööprotsessile ja kaasaegse teatriruumi kavandamise põhimõtetele.

1.4. Referentsobjektide analüüs ja seos projektlahendusega

Referentsobjektide valiku eesmärk ei ole nende vormi või ruumiprogrammi otsene ülevõtmine. Valitud hooned näitavad erinevaid viise, kuidas etenduskunstide maja saab ühendada saalid, loometööks vajalikud ruumid, tehnilise toimimise ja avaliku linnaruumi. Käesoleva projekti jaoks on oluline mõista, millised põhimõtted toetavad etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja arhitektuurset ja funktsionaalset lahendust.

1.4.1. The Court Theatre, Christchurch, Uus-Meremaa

The Court Theatre valmis 2025. aastal Haworth Tompkinsi ja Athfield Architectsi koostöös. Hoones on 379-kohaline peasaal, 130–150-kohaline stuudioteater, proovisaalid, töökojad, kostüümi- ja rekvisiiditööruumid ning avalikud publikualad koos kohviku ja baariga. Hoone on kavandatud tootmisteatrina, kus lavastuse ettevalmistamine ja esitamine toimuvad ühe maja sees. [8] See objekt on käesoleva projekti kõige otsesem funktsionaalne referents. Ka etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja ühendab suurema ja väiksema saali proovide, tööruumide, garderoobide, ladude ja tehniliste ruumidega. *The Court Theatre* näitab, et väiksemate ja suuremate etenduste jaoks mõeldud saalid toimivad paremini siis, kui neid toetab terviklik töö- ja tootmiskeskkond.

Arhitektuurse referentsina on oluline hoone avalikkus. *The Court Theatre*'is on publikualad ja loomingulise töö ruumid omavahel seotud nii, et teater mõjub aktiivse loomekeskkonnana, mitte ainult etenduse toimumise kohana. Käesolevas projektis toetab sama põhimõtet fuajee, kohviku, kunstikeskuse ja avaliku väliruumi seos hoone töö- ja etendusfunktsioonidega.

1.4.2. Perelman Performing Arts Center, New York, Ameerika Ühendriigid

Perelman Performing Arts Center ehk PAC NYC avati 2023. aastal New Yorgis. Hoones on kolm etendusruumi, mida saab liikuvate vaheseinte ja paindlike istmesüsteemide abil kasutada eraldi või omavahel ühendada. See võimaldab luua erinevaid lava ja publiku asetusi vastavalt etenduse vajadustele.[9]

PAC NYC on käesoleva projekti jaoks eelkõige paindliku saaliruumi referents. Väiketeatrite ja projektikollektiivide lavastused võivad olla väga erineva iseloomuga ning ei vaja alati frontaalset lava ja

kindlat istumispaigutust. Seetõttu on ka kavandatava väikese saali puhul oluline, et ruum võimaldaks erinevaid etendusolukordi ja publiku suhteid lavaga.

PAC NYC tehnilist keerukust ei ole käesoleva projekti mõõtkavas vaja korrata. Oluline on põhimõte, et ruum ei tohiks lavastust piirata, vaid peab andma loojale võimaluse valida sobiv mänguviis. Arhitektuurse referentsina on tähenduslik ka hoone avalik alumine tasand, kus fuajee ja kohtumisruum ei ole ainult saalidesse liikumise ala, vaid hoone avaliku elu osa. See seostub etenduskunstide töömaja fuajee, kohviku, näitusepindade ja kavandatava väliterrassiga.

1.4.3. Taipei Performing Arts Center, Taipei, Taiwan

Taipei Performing Arts Center valmis 2022. aastal OMA arhitektuuribüroo projekti järgi. Hoones on kolm erineva iseloomuga saali, mis on seotud keskse tehnilise ja lavalise tuumaga. Kaks saali on võimalik ühendada suuremaks etendusruumiks, mis võimaldab tavapärasest erinevaid lavastuslikke lahendusi.[10]

Taipei Performing Arts Center on käesoleva projekti jaoks oluline eelkõige arhitektuurse ja ruumilise mõtteviisi tõttu. Hoone ei käsitle teatrit üksikute eraldi saalide kogumina, vaid ühe tervikliku süsteemina, kus erinevad etendusruumid, tehnilised lahendused ja avalikud alad toetavad üksteist. Sama põhimõte on oluline etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja puhul, kus suurem eksperimentaalne saal ja väiksem saal on osa ühest loomekeskkonnast.

Referentsobjekt toetab ka hoone kui linnalise märgi ideed. Taipei keskuse vorm on selgelt äratuntav ning väljendab hoone avalikku ja kultuurilist tähendust. Käesolevas projektis on sarnane eesmärk seotud dünaamilise linnu kujundi, lavatorni vertikaalse mahu ning Emajõe-äärses linnaruumis nähtava kultuurihoone loomisega. Taipei näide kinnitab, et tugev arhitektuurne vorm on põhjendatud juhul, kui see toetab hoone avalikku ja loomingulist sisu.

1.4.4. Hoonet ümbritseva pargiala referents: OMA Parc de la Villette'i võistlusettepanek

Office for Metropolitan Architecture'i (OMA)1982. aasta Parc de la Villette'i võistlusettepanek on käesolevas töös hoonet ümbritseva pargiala ruumilise ülesehituse referents. OMA käsitluses ei ole park ühetaoline haljasala ega hoonet ümbritsev taust, vaid erinevate tegevuste, liikumiste ja maastikuliste kihtide kaudu kujunev avalik ruum. Selline lähenemine võimaldab luua parki erineva iseloomuga alasid, mille vahel liikudes muutub ka ruumikogemus.[11]

Sama põhimõtet kasutatakse etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja väliruumi kavandamisel. Hoone ümber kavandatav pargiala koosneb eri meeleolu ja kasutusega osadest. Need alad ei ole mõeldud OMA lahenduse otsese kopeerimisena, vaid aitavad kujundada mitmekesist avalikku ruumi. Nii jätkub hoone arhitektuurne ja skulpturaalne iseloom ka seda ümbritsevas maastikus.

1.4.5. Järeldused projektlahendusele

Analüüsitud referentsid põhjendavad projekti eri tasandeid. *The Court Theatre* toetab etenduskunstide töömaja funktsionaalset ülesehitust, kus suurem ja väiksem saal, prooviruumi-, töö-, tehnilised ja avalikud funktsioonid moodustavad ühe terviku. *PAC NYC* näitab, et etendusruum peab võimaldama erinevaid lavastusvorme ning jätma loojale valikuruumi publiku ja mänguala suhte kujundamisel. *Taipei Performing Arts Center* toetab mõtet kultuurihoonest kui linnas nähtavast ja avalikust süsteemist, kus erinevad etendusruumid ning tugev arhitektuurne vorm annavad hoonele selge identiteedi. *OMA Parc de la Villette'i* võistlusettepanek aitab põhjendada hoonet ümbritseva pargiala käsitlust mitmekesise avaliku ruumina, kus eri iseloomuga maastikualad toetavad liikumist, viibimist ja kultuurisündmusi.

Käesolevas projektis seotakse need põhimõtted üheks lahenduseks. Etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja ühendab professionaalseks loometööks vajalikud ruumid, eri mõõtkavas ja paindlikult kasutatavad saalid, avalikud kohtumisalad ning hoonet ümbritseva kultuuripargi. Nii kujuneb hoonest ja väliruumist terviklik keskkond, mis toetab väiketeatrite tööd ning loob Soola tn 5b alale uue Emajõe-äärse kultuurilise kohtumispaiga.

2. PROJEKTLAHENDUSE JA PLANEERINGULAHENDUSE KUJUNEMINE NING ASUKOHAANALÜÜS

2.1. Kontseptsiooni ja idee kujunemine

Projekt sai alguse soovist kavandada väikese mõõtkavaga ja vahetut publikukogemust võimaldav teatriruum. Töö varases etapis kasutati selle kirjeldamiseks nimetust „mikroteatrite maja“. Projekti edasiarendamisel selgus aga, et väiksemate etenduskunstide kollektiivide vajadus ei piirdu väikese etendussaali või ühe kindla esitusformaadiga. Oluline on kogu tööprotsess: proovimine, valmistamine, tehniline ettevalmistus, hoiustamine, etendamine ja publikuga kohtumine.

Seetõttu täpsustus projekti teema nimetuseks etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja. Nimetus „töömaja“ rõhutab, et hoone keskmes on igapäevane loominguline töö, mitte ainult valmis etenduse näitamine. Nimetus „väiketeatrite maja“ kirjeldab kasutajaid, kelle jaoks hoone kavandatakse: väiketeatreid, projektikollektiive, vabakutselisi etenduskunstnikke ja teisi paindliku töökorraldusega loojaid.

Lahenduse kujunemises saab eristada kolme peamist arenguetappi. Esmalt keskendus idee väiksematele ja paindlikele etendusruumidele. Küsitluse tulemuste põhjal lisandus sellele vajadus proovi-, töö-, tehniliste ja hoiuruumide järele. Referentsobjektide analüüs aitas omakorda täpsustada, kuidas siduda eri mõõtkavas saalid, loominguline töö, avalikud ruumid ja väliala üheks toimivaks tervikuks. Nii kujunes algsest väikese teatriruumi ideest hoone, mis ühendab loometöö, esitamise ja avaliku kultuuriruumi.

2.2. Sihtrühma vajaduste mõju ruumiprogrammile

Projektlahenduse lähtekoha täpsustamiseks viidi 2026. aasta veebruarist märtsini läbi küsitlus, millele vastas 25 etenduskunstide valdkonnas tegutsejat. Vastajate seas olid väiketeatrite ja projektikollektiivide esindajad, vabakutselised etenduskunstnikud ning improtrupi esindaja. Suurim vastajate rühm tegutses Tartus või Tartu maakonnas, mis toetas Tartu käsitlemist kavandatava töömaja asukohana.

Küsitlus näitas, et väiksemate koosseisude peamine probleem on tööprotsessi ruumiline killustatus. Korduvaid ruumilisi kitsaskohti märkis 21 vastajat 25-st. Vastustes toodi esile ajutiste proovipindade kasutamine, proovi- ja etendusruumide paiknemine eri kohtades, tehnika ja rekvisiitide transportimine ning aja- ja rahakulu, mis kaasneb ruumide korduva ettevalmistamisega. Seetõttu ei lahenda probleemi ainult ühe uue etendussaali lisamine. Vajalik on ruumiline tervik, kus lavastuse eri etapid saavad toimida omavahel seotud viisil.

Küsitluse tulemuste põhjal kujunes hoone ruumiprogramm. Projektis on 330-kohaline eksperimentaalne teatrisaal, mis võimaldab suurema publiku ja ulatuslikuma tehnilise lahendusega lavastusi, ning 158-kohaline väike saal, mis sobib intiimsemate ja katsetuslikumate etenduste jaoks. Saalidega on seotud proovisaalid, töö- ja loomeruumid, garderoobid, grimmiruumid, laod ning tehnilised ruumid. Need annavad väiksematele kollektiividele võimaluse töötada professionaalsemas ja stabiilsemas keskkonnas.

Hoone avaliku osa moodustavad fuajee, kunstikeskus, kohvik, näitusepinnad ja väliterrass. Need ruumid toetavad kohtumist loojate ja publiku vahel ning võimaldavad maja kasutada ka väljaspool etenduste aega. Seega ei ole kavandatav hoone ainult kahe saaliga teatrimaja, vaid ühiskasutatav loome- ja kultuurikeskkond, mille ruumiprogramm vastab sihtrühma tegelikele vajadustele.

2.3. Hoone ja väliruumi lahenduse edasiarendus

Hoone arhitektuurne kontseptsioon lähtub Emajõest kui Tartu linnaruumi kandvast teljest. Jõe lähedusse koonduvad avalikud hooned, liikumissuunad ja siluetis eristuvad mahud, sealhulgas Plasku ja Tigutorn. Kavandatav etenduskunstide töömaja lisab sellesse piirkonda uue kultuurilise keskuse.

Hoone vormi lähtekujund on dünaamiline lind, mis seostub Emajõe pöörde ja liikumisega. Kujund ei tähenda linnu otsest jäljendamist, vaid väljendub hoone avanevas ja liikuvana mõjuvas mahulises ülesehituses. Hoone keskseks vertikaalseks osaks on lavatorn, mille vajadus tuleneb suure teatrisaali tehnilisest lahendusest ning mis kujuneb ühtlasi hoone siluetiliseks rõhupunktiks. Lavatorniga on seotud trepp, lift, vaateterrass ja kõrgem vaatekohviku maht. Klaasised ja avalikuma iseloomuga hooneosad avanevad väliruumi ning Emajõe suunas, suletumad mahud sisaldavad saale, lavaruumi ja tehnilisi funktsioone. Nii seob arhitektuurne lahendus hoone avaliku iseloomu selle töömaja funktsiooniga.

Arhitektuurne idee jätkub hoonet ümbritsevas väliruumis. Projektis kavandatakse hoone ümber avalik pargiala, välilava, kohviku terrass ning liikumis- ja viibimisalad. OMA Parc de la Villette'i võistlusettepanek toetab siin põhimõtet, et park ei pea olema ühetaoline haljasala, vaid võib koosneda erineva iseloomuga ruumidest. Käesolevas projektis väljendub see pargialades, mida võib tinglikult nimetada kõrbeks, metsaks, oaasiks, munaks ja lilleväljaks. Need alad annavad väliruumile erineva avatuse, tiheduse ja meeleolu ning seovad hoone skulpturaalse vormi maastikulise lahendusega [11]

Välilava võimaldab korraldada hooajalisi etendusi, väiksemaid kontserte ja teisi avalikke sündmusi. Kohviku terrass loob võimaluse kasutada hoone ümbrust igapäevase kohtumis- ja viibimisruumina. Nii ei ole kavandatav pargiala ainult hoone ümbruse haljastus, vaid etenduskunstide töömaja avaliku tegevuse jätk. Hoone ja väliruum moodustavad koos kultuurikeskkonna, mis avab maja linnale ning seob selle Emajõe-äärse asukohaga.

2.4. Asukohavaliku põhjendus ja olemasolev olukord

Etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja asukohaks on valitud Tartu kesklinna vahetus läheduses Emajõe paremkaldal paiknev Soola tn 5b krunt. Asukohavalik seostub otseselt sihtrühma vajadustega. Küsitluses eelistas 14 vastajat töömaja asukohana kesklinnalist või väga hea ligipääsetavusega kohta. See on põhjendatud, sest maja peab olema lihtsalt kasutatav nii loojatele, publikule kui ka koostööpartneritele ega tohi tekitada uut logistilist takistust.

Tartu valikut toetab ka asjaolu, et küsitluses oli suurim vastajate rühm seotud Tartu või Tartu maakonnaga. Lisaks on Tartu kompaktne kultuuri- ja ülikoolilinn, kus kesklinna lähedus, ühistransport ja avalikud funktsioonid loovad väiketeatrite töömajale sobiva kasutuskeskkonna.

Soola tn 5b krundil paikneb praegu Vanemuise Sadamateater. Vanemuise teatri kirjelduse järgi on tegemist multifunktsionaalse teatri- ja kontserdiruumiga Emajõe kaldal Tartu kesklinna läheduses. Sadamateatri olemasolu näitab, et valitud paik on juba seotud etenduskunstide ja publiku liikumisega. Käesolev projekt ei korda olemasolevat lahendust, vaid arendab ala edasi töömajaks, kus etendamisfunktsioonile lisanduvad proovid, töö- ja tehnilised ruumid, avalikud kohtumisalad ning kavandatav väliruum.[12]

Olemasoleva olukorra seisukohalt on oluline, et praegu ei ole krundi ümber käesolevas projektis kujutatud parki ega välilava. Need on uue projektlahenduse osad. Praeguse asukoha väärtuse loovad Emajõe-äärne paiknemine, Sadamateater, läheduses asuvad avaturg, bussijaam, Ahhaa teaduskeskus, Tigutorn ja Plasku ning seos Tartu kesklinna aktiivse osaga. Kavandatav park, välilava ja kohviku terrass arendavad selle olemasoleva olukorra edasi uueks avalikuks kultuuriruumiks.

2.5. Ala ajalooline ja linnaruumiline analüüs

Soola tn 5b ala ajalooline kujunemine toetab projekti töömaja-kontseptsiooni. Taru ehitiste ajalugu käsitleva kirjanduse järgi on tänase krundi piirkond varasematel linnaplaanidel seotud soolaturu ja lotjade randumiskohaga.[13] See näitab, et piirkond oli seotud Emajõe kaudu toimuva kaubanduse, laadimise ja liikumisega. Tegemist ei olnud kõrvalise alaga, vaid paigaga, kus kohtusid töö, vahetus ja avalik linnaline tegevus.

Sajandi alguses lisandus alale tehnilis-tootmislik kasutus. Soola tänava elektrijaam avati 1910. aastal ning piirkonnas paiknesid ka Tartu Ülikooli pesumaja ja veinivabrik.[14] Hilisemad sõjakahjustused ja ümberkorraldused muutsid ala hoonestust, kuid töise ja avaliku kasutuse ajalooline kiht jäi paiga identiteedi osaks. 2001. aastal lisandus sellele kultuuriline mõõde Sadamateatri valmimisega. Seetõttu jätkab kavandatav etenduskunstide töömaja ala varasemat loogikat uues vormis: ajalooliselt töö ja liikumisega seotud paigast saab kaasaegse loometöö ja avaliku kultuuri koht.

Linnaruumiliselt asub Soola tn 5b Tartu kesklinna aktiivses osas. Läheduses paiknevad Tigutorn ja Plasku on kaugelt nähtavad linnamärgid, Emajõgi, avaturg ja bussijaam seovad ala aga igapäevase liikumise ja avaliku kasutusega. Kavandatav etenduskunstide töömaja lisab piirkonda uue kultuurilise sihtpunkti. Lavatorn ja skulpturaalne hoonevorm muudavad maja linnapildis nähtavaks, hoone ümber kavandatavad saabumisala, pargiala, kohviku terrass ja välilava loovad inimestele avatud väliruumi.

Krundi kavandamisel tuleb arvestada Emajõe lähedusega. Maa- ja Ruumiameti kitsenduste kaardi järgi mõjutavad ala kalda piiranguvöönd, veekaitsevöönd, ehituskeeluvöönd ja kallasraja tingimused. Krundil paiknevad ka elektrimaakaabelliini ja maa-aluse soojatorustiku kaitsevööndid ning ala kuulub detailplaneeringu kohustusega alasse. Seetõttu tuleb edasistes projekteerimisetappides täpsustada jõeäärse avaliku ruumi lahendust, tehnovõrkudega arvestamist, maa-aluse parkla ja sademevee lahendus.[15]

Tartu Sadama kvartali planeeringuvõistluse materjalides on piirkonna arendamisel oluliseks peetud Emajõe paremkaldal tervikliku avaliku linnaruumi loomist ning uute ja olemasolevate hoonete koostoimet.[16] Käesolev projekt suhestub selle eesmärgiga, kavandades kultuurihoone, mille avalik osa ei piirdu hoone sisemusega. Peasissepääs, kohviku terrass, välilava ja pargiala loovad võimaluse, et etenduskunstide töömaja muutub aktiivseks osaks Tartu jõeäärsest linnalisest elust.

2.6. Järeldused projekt- ja planeeringulahendusele

Projektlahendus lähtub väiketeatrite vajadusest stabiilse ja paindliku töö- ning etendamiskeskkonna järele. Seetõttu on hoonesse kavandatud eri suurusega saalid, proovisaalid, töö- ja tehnilised ruumid, garderoobid, laod ning avalikud kohtumisruumid. Need moodustavad terviku, kus lavastust saab ette valmistada, arendada ja publikule esitada samas majas.

Hoone arhitektuurne kontseptsioon lähtub Emajõest ja selle äärsest linnaruumist. Dünaamilise linnu kujund väljendub hoone liikuvas ja skulpturaalses vormis, mille keskne rõhk on lavatorn. Lavatorn on vajalik suure saali toimimiseks, kuid annab hoonele ka kaugemalt nähtava silueti. Klaasised avalikud osad avavad maja väliruumi suunas, suletumad mahud loovad saalidele ja tööruumidele vajalikud tingimused. Nii seob hoone vorm selle kultuurilise ja praktilise eesmärgi.

Arhitektuurne idee jätkub hoone ümber kavandatavas pargialas. Välilava, kohviku terrass ja erineva iseloomuga maastikualad võimaldavad kasutada hoone ümbrust nii igapäevaseks viibimiseks kui ka kultuurisündmusteks. Tinglikult kõrbeks, metsaks, oaasiks, munaks ja lilleväljaks nimetatud alad annavad väliruumile eriilmelise iseloomu ning seovad hoone maastikuga.

Soola tn 5b sobib projekti asukohaks, sest paikneb Tartu kesklinna aktiivses osas Emajõe, avaturu, bussijaama ja Sadamateatri läheduses. Ala on ajalooliselt seotud töö, liikumise ja avaliku kasutusega ning Sadamateater annab sellele juba olemasoleva kultuurilise seose. Samal ajal tuleb edasises projekteerimises arvestada jõeäärse ala kitsenduste, tehnovõrkude ja avaliku kaldaruumi tingimustega. Etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja kujuneb seega hooneks ja väliruumiks, mis toetab väiketeatrite loometööd ning loob Soola tn 5b alale uue avaliku kultuurilise kohtumispaiga.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärk oli kavandada Tartusse Soola tn 5b krundile etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja, mis toetaks väiksemate ja paindliku töökorraldusega etenduskunstide tegutsejate vajadusi. Projekti lähtekohaks oli arusaam, et etenduse valmimiseks ei piisa ainult saalist. Vajalik on terviklik keskkond, kus saavad toimuda proovimine, ettevalmistus, tehniline töö, hoiustamine, etendamine ja publikuga kohtumine.

Töö teoreetiline käsitlus näitas, et väiksemate koosseisude ja paindliku ruumikasutuse roll on Eesti teatrikultuuris pikaajaline. Tänapäeval on tööviisid ja tehnilised nõuded muutunud, kuid vajadus sobiva ja kättesaadava ruumilise toe järele on endiselt oluline.

Teatrihoonete kavandamist käsitlevad allikad näitasid, et etenduskunstide maja ei saa koosneda ainult saalidest. Ian Appletoni käsitluse ning Creative Spaces Design Guide'i, Whitehorse Centre'i planeerimisdokumendi ja Wengeri etendusruumide juhendi põhjal on olulised ka proovisaalid, töö- ja tehnilised ruumid, hoiustamine, garderoobid, avalikud kohtumisruumid ning saalide paindlik kasutus. Käesolevas projektis väljendub see suurema ja väiksema saali ning neid toetavate ruumide ühendamises üheks toimivaks töömajaks.

Referentsobjektide analüüs aitas seda põhimõtet arhitektuurselt täpsustada. *The Court Theatre* kinnitas töömaja mudeli sobivust, kus etendamine ja lavastuse ettevalmistamine toimuvad ühe hoone sees. *PAC NYC* näitas, et paindlik saalilahendus saab anda erinevatele lavastusvormidele ruumilise valikuvabaduse. *Taipei Performing Arts Center* toetas mõtet kultuurihoonest kui avalikust ja linnas nähtavast tervikust. OMA *Parc de la Villette'i* võistlusettepanek aitas mõtestada hoonet ümbritsevat pargiala mitmekesise avaliku ruumina, mis ei ole ainult hoone taust, vaid osa kogu projektist.

Projektlahenduse kujunemisel oli oluline autori läbi viidud küsitlus, mille tulemused on põhjalikumalt esitatud töö lisas 1. Vastused kinnitasid, et väiketeatrite ja projektipõhiste loojate töö on sageli ruumiliselt killustunud: proovide, tehnilise ettevalmistuse, hoiustamise ja etendamise jaoks kasutatakse erinevaid ajutisi kohti. Sellest tulenevalt täpsustus ka projekti teema. Varasemast mikroteatri ideest kujunes etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja, mille eesmärk on pakkuda mitte ühte kitsast etendusformaati, vaid terviklikku loome- ja esitamiskeskkonda.

Kavandatavas hoones ühendatakse suurem eksperimentaalne teatrisaal, väiksem paindliku kasutusega saal, proovisaalid, töö- ja tehnilised ruumid ning avalikud kohtumisruumid. Hoone arhitektuurne kontseptsioon lähtub Emajõest ja selle äärsest linnaruumist. Dünaamilise linnu kujund väljendub liikuvana mõjuvas skulpturaalses vormis, mille keskseks rõhuks on lavatorn. Hoone avalikumad osad avanevad väliruumi poole, samal ajal kui saalid ja tehnilised ruumid paiknevad kontrollituma iseloomuga mahtudes. Nii seob arhitektuurne vorm hoone avaliku tähenduse selle töömaja funktsiooniga.

Sama idee jätkub planeeringulahenduses. Hoone ümber kavandatakse avalik pargiala, välilava, kohviku terrass ning liikumis- ja viibimisalad. Erineva iseloomuga pargialad loovad vahelduva väliruumi, mida saab kasutada nii igapäevaseks viibimiseks kui ka kultuurisündmusteks. Sellisel viisil ei piirdu etenduskunstide töömaja mõju hoone sisemusega, vaid ulatub ka seda ümbritsevasse avalikku ruumi.

Soola tn 5b sobib projekti asukohaks, sest see paikneb Tartu kesklinna aktiivses osas Emajõe, avaturu, bussijaama ja olemasoleva Sadamateatri läheduses. Ala ajalooline kujunemine on seotud töö, liikumise, kaubanduse ja hiljem kultuurilise kasutusega, mistõttu haakub töömaja idee paiga varasema iseloomuga. Samal ajal nõuab jõeäärne asukoht edasises projekteerimises tähelepanelikku arvestamist kaldaruumi, tehnovõrkude, maa-aluse parkla ja teiste piirangutega.

Etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja kujuneb seega lahenduseks, kus teoreetilised lähtekohad, referentsobjektidest saadud põhimõtted, sihtrühma vajadused, arhitektuurne kontseptsioon ja asukoha võimalused moodustavad ühe terviku. Projekt loob väiksematele etenduskunstide tegutsejatele vajaliku töö- ja etendamiskeskkonna ning annab Soola tn 5b alale uue avaliku kultuurilise tähenduse.

SUMMARY

This graduation thesis, entitled *Development of an Architectural Design Proposal for a Performing Arts Workshop – A House for Small Theatres*, presents an architectural and planning proposal for a new performing arts building at 5b Soola Street in Tartu, Estonia. The project addresses the spatial needs of small theatres, project-based companies, freelance performing artists and other creators whose work depends on flexible forms of organisation. Its starting point is that a performance does not emerge only in an auditorium. It develops through rehearsals, technical preparation, creative work, storage, collaboration and interaction with audiences. When these activities take place in temporary and separate locations, the creative process becomes more difficult and less stable.

The need for the project was clarified through a survey conducted by the author between February and March 2026. The survey received responses from 25 people active in the performing arts field. The respondents included representatives of small theatres and project-based companies, freelance performing artists and an improvisational theatre group. Twenty-one respondents reported recurring spatial difficulties. The most common problems were unstable access to rehearsal rooms, the use of different spaces for different projects, the separation of rehearsal and performance locations, and the time and cost required for transporting equipment and preparing temporary venues. The survey results, presented in greater detail in Appendix 1 of the thesis, showed that the central problem is not simply the lack of a suitable performance hall. There is a need for a coherent working environment in which rehearsal, preparation, storage, technical work and public performance can be connected.

The subject of the thesis became more precise during the design process. The early idea was related to small-scale theatre formats and was initially described as a house for microtheatres. Further development showed that the proposed building should not be limited to one particular type of intimate performance. The final concept was therefore defined as a Performing Arts Workshop – A House for Small Theatres. The term *workshop* emphasises the importance of everyday creative work, while *house for small theatres* identifies the users for whom the building is designed.

The theoretical part of the thesis relates this need to the development of Estonian theatre culture and to contemporary theatre architecture. The early histories of Vanemuine and Endla demonstrate that smaller ensembles and adaptable spaces have long contributed to the development of Estonian theatre.

Contemporary theatre practice is technically more demanding, but smaller organisations still need accessible spaces that support continuous creative work. Sources on the design of performing arts buildings show that a functioning theatre requires more than auditoria. Rehearsal rooms, workspaces, dressing rooms, storage, technical facilities, clear circulation, public meeting spaces and suitable acoustic conditions are all essential. In the proposed building, flexibility does not mean that every space serves every purpose. Instead, spaces are designed with clear primary functions while allowing different artistic uses where appropriate.

The architectural and functional principles of the project were further developed through four reference studies. The Court Theatre in Christchurch provided the closest functional reference because it combines a main auditorium, a smaller theatre, rehearsal and production facilities, technical functions and public areas in one integrated building. The Perelman Performing Arts Center in New York demonstrated how adaptable performance spaces can support different relationships between performers and audiences. Taipei Performing Arts Center showed how a theatre can operate as a publicly visible architectural and cultural system in the city. OMA's competition proposal for Parc de la Villette informed the landscape approach by demonstrating that exterior space can consist of different spatial characters rather than uniform greenery around a building. These references were not copied formally; they helped define the principles of integrated production, adaptability, public accessibility and the equal importance of building and landscape.

The proposed building contains a 330-seat experimental theatre hall and a smaller 158-seat hall. The larger hall is intended for performances with a broader technical scope and audience capacity, while the smaller hall supports more intimate and experimental forms of performance. The halls are supported by rehearsal rooms, creative workspaces, dressing and make-up rooms, storage spaces and technical facilities. Public functions include a foyer, an art centre, exhibition areas, a café and an outdoor terrace. Together, these spaces create a shared environment in which smaller performing arts groups can prepare, develop and present their work within one building.

The architectural concept is based on the River Emajõgi as an important spatial axis of Tartu. The site is located in an active part of the city, close to the river, the open-air market, the bus station, the existing Sadamateater, the AHHAA Science Centre, Plasku and Tigutorn. The proposed building introduces a new cultural focal point into this setting. Its formal idea is derived from the image of a dynamic bird, expressed through a moving and sculptural composition rather than a literal figure. The stage tower forms

the principal vertical element of the building: it responds to the technical needs of the main hall while also giving the building a recognisable presence in the cityscape. Transparent public areas open towards the exterior space, while more enclosed volumes provide the controlled conditions required for performance and technical work.

The concept continues in the planned exterior space. A public park, an outdoor stage, a café terrace and areas for movement and staying are proposed around the building. The park contains different spatial characters, conceptually referred to as the desert, forest, oasis, egg and flower field. These create varied atmospheres and allow the surroundings of the building to support both everyday use and cultural events. The exterior space is therefore treated as an extension of the public function of the performing arts workshop.

The choice of 5b Soola Street is supported by accessibility, historical identity and existing cultural use. The site is centrally located and already connected with performing arts through Sadamateater. Historically, the area was associated with the salt market, river landing activities, trade and later technical and industrial uses. The proposed project continues this active character by introducing a contemporary environment for creative work and public cultural life. At the same time, the riverside location requires further attention to shoreline restrictions, public access, technical networks and planning requirements.

The resulting proposal brings together the needs of small theatres, the principles of contemporary performing arts architecture, the architectural concept and the qualities of the site. The Performing Arts Workshop – A House for Small Theatres is designed as a stable and publicly visible environment for creative work, performance and encounter, adding a new cultural place to the riverside urban landscape of Tartu.

KASUTATUD ALLIKAD

[1] Kultuuriministeerium. Kultuuri arengukava 2021–2030. – arvutivõrgus: https://kul.ee/media/3567/download

[2] Vanemuise teater. Ajalugu. – Kättesaadav:: https://vanemuine.ee/teater/ajalugu/ (vaadatud 14.04.2026).

[3] Endla teater. Ajalugu. – Kättesaadav:: https://www.endla.ee/teatrist/ajalugu (vaadatud 14.04.2026).

[4] Appleton, I. Buildings for the Performing Arts: A Design and Development Guide**.** Second Edition. Oxford: Architectural Press / Elsevier, 2008.

[5] Creative Victoria; Office of the Victorian Government Architect; City of Melbourne; City of Sydney; Arup. *Creative Spaces Design Guide*. Part 3H: Technical Appendix: Small Multi-use Theatre. Melbourne: Creative Victoria.

[6] Williams Ross Architects in association with Positive Solutions and Artefact Consulting. Whitehorse Centre Business Case. Part B: Facility Planning. Final Issue. Whitehorse City Council, October 2015.

[7] Wenger Corporation. Planning Guide for Performance Spaces. Version 2.0.

[8] Haworth Tompkins. *The Court Theatre*. Projekti ametlik veebileht. Koostöös Athfield Architectsiga. Kättesaadav: https://www.haworthtompkins.com/work/the-court-theatre (vaadatud 25.02.2026).

[9] Perelman Performing Arts Center. Our Building. PAC NYC ametlik hoonekirjeldus. Kättesaadav: pacnyc.org/about/our-building/ (vaadatud 25.02.2026).

[10] OMA. Taipei Performing Arts Center – projekti ametlik kirjeldus. Kättesaadav: https://www.oma.com/projects/taipei-performing-arts-center (vaadatud 25.02.2026).

[11] Office for Metropolitan Architecture. Parc de la Villette. Competition project, Paris, France, 1982. OMA ametlik veebileht. Kättesaadav: oma.com/projects/parc-de-la-villette. (vaadatud 07.05.2026).

[12] Vanemuise Teater. **Sadamateater.** Kättesaadav: vanemuine.ee/teater/teatrimajad/sadamateater/ (vaadatud 07.05.2026).

[13] Rammo, M. Tartu linn kaartidel 18. sajandi teisest poolest kuni 19. sajandi esimese veerandini: abivahend uurijale [kaart]. Kujundus Kaspar Rammo. Elva: Ignis Fatuus, 2017.

[14] Erm, J. „Tartu II linnajao põlemine.“ – *Tartu juulis 1941: Kui Tartu hävis sõjatules*. Artikkel algselt ilmunud ajakirjas *Akadeemia*, 2016, nr 9. Kättesaadav: https://tartu1941.wordpress.com/tartu-purutused/tartu-ii-linnajao-polemine/ (vaadatud 25.05.2026).

[15] Maa- ja Ruumiamet. *Maakatastri kitsenduste kaardi väljavõte: katastriüksus 79507:049:0009, Soola tn 5b, Tartu linn.* Väljavõte: 13.02.2026.

[16] Tartu Linnavalitsus. *Sadama kvartali põhjapoolse osa planeeringuvõistlus*. – arvutivõrgus: https://www.tartu.ee/et/sadama-kvartali-planeeringuvoistlus (vaadatud 06.03.2026).

LISA 1. PROJEKTLAHENDUSE LÄHTEÜLESANDE SISENDRAPORT

1. Küsitluse tulemused, järeldused ja arhitektuurse projektlahenduse lähtekohad

1.1. Vastajate profiil

Küsitlusele laekus kokku 25 vastust. Vastajate profiil oli mitmekesine: oli nii vabakutselisi etenduskunstnikke ja esindatud olid ka projektiteatrid või -kollektiivid, väiketeatrid ning nende rollide kombinatsioonid.

Täpsemalt oli vastajate seas:

- 8 ainult vabakutselist etenduskunstnikku;
- 5 ainult projektiteatri või -kollektiivi esindajat;
- 5 ainult väiketeatri esindajat;
- 5 vastajat, kes määratlesid end korraga projektiteatri või -kollektiivi ja vabakutselise etenduskunstnikuna;
- 1 vastaja, kes märkis korraga rollid väiketeater, projektiteater või -kollektiiv ja vabakutseline etenduskunstnik ning
- 1 improtrupi liige.

Tegutsemisaja järgi oli 8 vastajat valitud rollis või rollides tegutsenud 2–5 aastat, 7 vastajat 6–10 aastat, 6 vastajat rohkem kui 10 aastat ning 4 vastajat alla 2 aasta.

Peamise tegevuskoha järgi koondus vastajaskond eelkõige Tartu ja Tallinna ümber: 10 vastaja tegevus toimus peamiselt Tartus või Tartu maakonnas ning 7 vastaja tegevus Tallinnas või Harju maakonnas. Lisaks oli 3 vastajat seotud Pärnu või Pärnu maakonnaga, 1 Haapsalu või Lääne maakonnaga, 1 Viljandi või Viljandi maakonnaga, 1 vastaja tegevus oli liikuv ega olnud seotud kindla asukohaga.

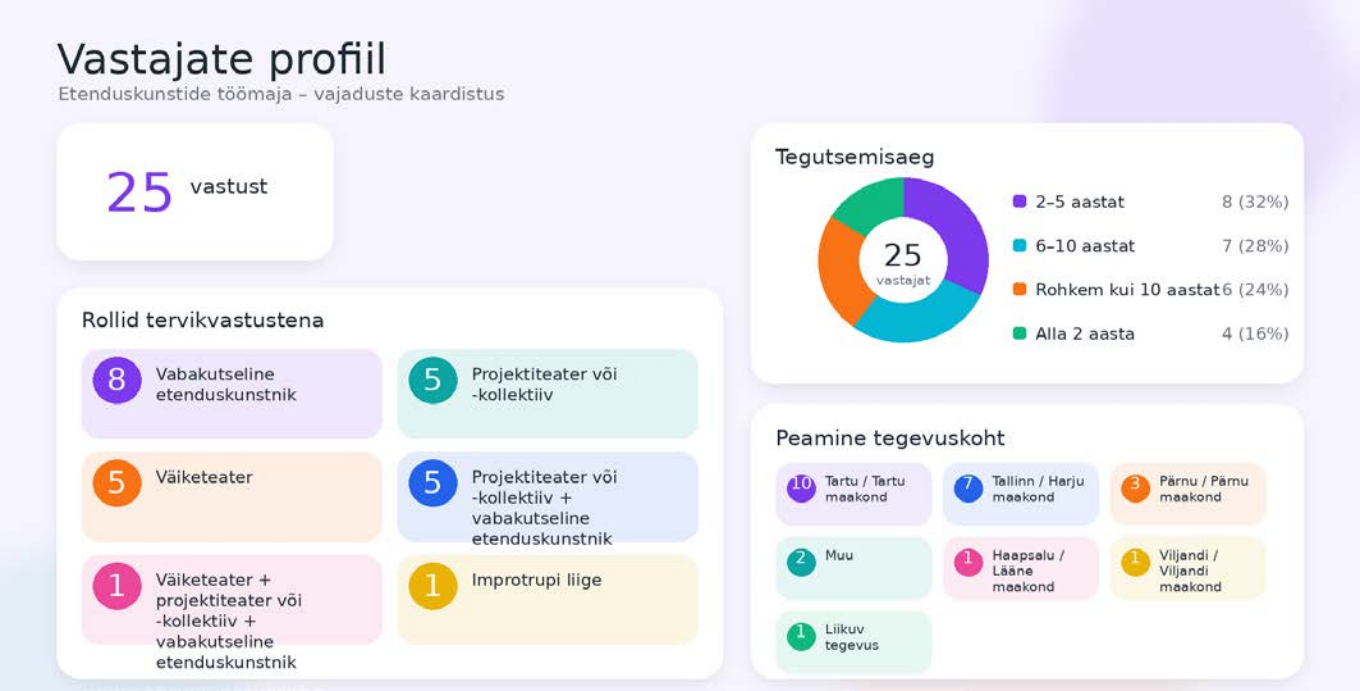

Graafik 1. Vastajate profiili graafiline koondvaade

1.2. Ruumiliste kitsaskohtade üldpilt ja järelduste lähtekoht

Enne üksikute järeldussuundade avamist on oluline välja tuua, milline on vastajate üldine hinnang oma praegusele ruumilisele olukorrale, sest just sellele taustale toetuvad järgnevad detailsemad järeldused. Küsitluse vastused näitavad, et ruumidega seotud probleemide tajumine on vastajate seas selgelt valdav. Korduvaid ruumilisi väljakutseid või kitsaskohti märkis enamik vastajaid (21 vastajat 25-st), samas kui nende puudumist märkis vaid väike osa (4 vastajat 25-st). See tähendab, et järgnevad järeldused ei toetu üksikutele tähelepanekutele, vaid laiemale kogemusele, mille kohaselt on ruumiline töökorraldus paljude etenduskunstide valdkonnas tegutsejate jaoks püsivalt probleemne.

Asukoha lõikes ilmneb, et ruumilisi kitsaskohti tajuti kõige enam nii Tartu kui ka Tallinna vastajate seas, kes moodustavad ka valimi suurimad rühmad. Tartu või Tartu maakonnas tegutsejatest märkis korduvaid ruumilisi probleeme (9 vastajat 10-st) ning Tallinna või Harju maakonnas tegutsejatest (6 vastajat 7-st). Pärnu või Pärnu maakonna vastajate seas tõi kitsaskohad välja (2 vastajat 3-st). Väiksemate asukoharühmade puhul – näiteks Haapsalus (1 vastaja), Viljandis (1 vastaja) ja liikuva tegevusega vastajate seas (1 vastaja) – esines probleemitaju samuti, kuid nende rühmade väiksuse tõttu ei saa sellest

teha iseseisvaid tugevaid üldistusi. Seega võib asukohalises vaates öelda, et probleemitaju on eriti selgelt nähtav kahes peamises keskuses, Tartus ja Tallinnas, kuid väiksemate rühmade puhul tuleb järeldustes jääda ettevaatlikuks.

Tegutsemisaja lõikes ei joonistu välja sellist mustrit, et ruumilised probleemid iseloomustaksid eelkõige ainult alustavaid või ainult pikalt tegutsenud tegijaid. Kõige selgemalt ilmneb probleemitaju 2–5 aastat tegutsenute seas, kus korduvaid kitsaskohti märkisid kõik vastajad (8 vastajat 8-st). Ka 6–10 aastat tegutsenute seas oli probleemitaju väga tugev (6 vastajat 7-st). Alla kahe aasta tegutsenute seas tõi ruumilised kitsaskohad välja enamik vastajaid (3 vastajat 4-st) ning enam kui 10 aastat tegutsenute seas samuti enamik (4 vastajat 6-st). Selle põhjal ei saa väita, et kogemuse kasv ise vähendaks ruumilisi probleeme. Pigem näitavad andmed, et ruumiline ebastabiilsus ja sellega seotud raskused saadavad valdkonnas tegutsemist eri etappides. Kõige nähtavam on probleemitaju küll keskmise tegutsemiskogemusega rühmades, kuid see ei piirdu nendega.

Selline üldpilt annab tugeva lähtekoha järgnevale neljale järeldussuunale.

(A) Esiteks viitavad vastused sellele, et praegune ruumiline töökorraldus on killustatud ja ajutine.

(B) Teiseks näitavad need, et peamised raskused ei seisne üksnes ruumi olemasolus või puudumises, vaid ebastabiilsuse, kulukuse ja logistilise koormuse koosmõjus.

(C) Kolmandaks osutavad vastused, et oodatakse mitte ainult üksikuid saale, vaid terviklikku töö- ja tugikeskkonda.

(D) Neljandaks joonistub vastustest välja, et ruumide puhul väärtustatakse eriti paindlikkust, kuid koos selge ja etteaimatava kasutusloogikaga. Järgnevad alapeatükid avavad neid suundi üksikasjalikumalt.

Järgnevalt avatakse neid nelja järeldussuunda täpsemalt, lähtudes küsitluse vastustes esile kerkinud peamistest mustritest, rõhuasetustest ja seostest.

A. Praegune ruumiline töökorraldus on killustatud ja ajutine

Küsitluse järeldus puudutab vastajate praegust ruumilist töökorraldust. Selles küsimusblokis kaardistati ühelt poolt seda, milliste ruumiliste lahenduste kaudu vastajad oma tegevust praegu korraldavad ja teiselt poolt seda, milliste korduvate kitsaskohtadega selline töökorraldus seostub.

Vastustest joonistub välja selge pilt: valdavaks ei ole püsivale tegevuskohale toetuv tegutsemisviis, vaid hajus ja projektipõhine ruumikasutus, kus töö toimub eri kohtade, ajutiste kokkulepete ja vahelduvate pindade kaudu.

Kõige sagedamini märgiti, et:

- eri projektide jaoks kasutatakse erinevaid ruume (18 vastajat),
- tegutsetakse koostöös teiste asutuste või partneritega (16 vastajat) ning
- kasutatakse ajutisi rendiruume (14 vastajat).

Märkimisväärne osa vastajatest tõi lisaks välja, et lava- ja tehniline lahendus tuleb ise kaasa tuua (8 vastajat). Püsivamat oma ruumibaasi kirjeldati seevastu üksikjuhtudel: spetsiaalselt ehitatud ruumi märkis (1 vastaja) ning ümber kohandatud hoone kasutamist (1 vastaja). Seega viitavad vastused sellele, et loominguline tegevus ei toetu enamasti oma püsivale ruumilisele infrastruktuurile, vaid kujuneb eri ajutiste võimaluste kombineerimisel.

Seda üldpilti kinnitab ka küsimus korduvate ruumiliste kitsaskohtade kohta. Ruumidega seotud väljakutseid märkis enamik vastajaid (21 vastajat 25-st), mis näitab, et killustatud töökorraldus ei ole vastajate jaoks lihtsalt neutraalne tööviis, vaid enamasti ka probleemne reaalsus.

Kõige sagedamini toodi välja:

- prooviruumide ajutisust või ebastabiilset kättesaadavust (16 vastajat),
- ajakulu ruumide ettevalmistusele ja mahavõtule (13 vastajat),
- ajutiste ruumide kõrge hind või ebastabiilsed kulud (13 vastajat),

- väiksemahuliste etenduste jaoks sobiva koha puudumine (12 vastajat),
- proovi- ja etendusruumide paiknemine eri kohtades (11 vastajat) ning
- ruumide vähene paindlikkus (11 vastajat).

See tähendab, et probleem ei seisne ainult selles, et sobivat ruumi ei ole alati lihtne leida, vaid selles, et kogu tööprotsess tuleb üles ehitada ruumiliselt ebastabiilsetes tingimustes. Eriti kõnekas on, et kõige sagedamini ei kirjeldatud mitte ühtainsat tööviisi, vaid mitme lahenduse samaaegset kasutamist.

Näiteks esines korduvalt muster, kus sama vastaja:

- kasutas eri projektide jaoks erinevaid ruume,
- tegutses koostöös teiste asutuste või partneritega,
- kasutas ajutisi rendiruume ning
- tõi lava- ja tehnilise lahenduse ise kaasa.

Seega ei ole tegemist üksikute kõrvalekalletega, vaid laiemalt levinud ruumilise hajususega.

Asukoha lõikes on näha mõningaid rõhuasetuste erinevusi, kuid mitte selliseid, mis muudaksid põhijäreldust.

Tartu või Tartu maakonna vastajate seas ilmneb eriti selgelt ajutiste rendiruumide kasutamine (8 vastajat 10-st). Samal ajal märkisid nad ka eri projektide jaoks erinevate ruumide kasutamist (6 vastajat 10-st) ja tegutsemist koostöös teiste asutuste või partneritega (6 vastajat 10-st).

Tallinna või Harju maakonna vastustes joonistub tugevamalt välja projektipõhine ja partnerlussuhetele toetuv töökorraldus. Eri projektide jaoks erinevaid ruume kasutas (6 vastajat 7-st) ning koostöös teiste asutuste või partneritega tegutses samuti (6 vastajat 7-st), samas kui ajutiste rendiruumide kasutamist märkis (3 vastajat 7-st).

Selle põhjal võib ettevaatlikult öelda, et Tartu vastustes paistab tugevamalt välja sõltuvus rendipindadest, Tallinna vastustes aga koostöövõrgustikule ja projektipõhisusele toetuv korraldus. Samas on üldine muster mõlemas keskuses sama: töö toimub pigem killustunud ja ajutiste ruumilahenduste najal kui ühe püsiva tegevuskoha ümber.

Väiksemate asukoharühmade puhul ei saa tugevaid eraldi järeldusi teha, sest vastuste arv on väike (Pärnu/Pärnu maakond 3 vastajat; Haapsalu/Lääne maakond 1 vastaja; Viljandi/Viljandi maakond 1 vastaja; liikuv tegevus 1 vastaja; „Muu“ 2 vastajat).

Ka tegutsemisaja lõikes ei ilmne andmetest sellist mustrit, et pikem kogemus tooks kaasa stabiilsema ruumilise olukorra.

Eri projektide jaoks erinevate ruumide kasutamine esineb kõigis kogemusrühmades: alla kahe aasta tegutsenute seas (4 vastajat 4-st), 2–5 aastat tegutsenute seas (6 vastajat 8-st), 6–10 aastat tegutsenute seas (5 vastajat 7-st) ning üle 10 aasta tegutsenute seas (3 vastajat 6-st).

Ajutiste rendiruumide kasutamine on kõige nähtavam 6–10 aastat tegutsenute seas (6 vastajat 7-st), kuid seda esineb ka üle 10 aasta tegutsenute seas (4 vastajat 6-st) ja 2–5 aastat tegutsenute seas (4 vastajat 8-st).

Ruumiliste kitsaskohtade tajumine on samuti laiapõhjaline ehk neid märkisid kõik rühmad:

- **2–5 aastat** tegutsenud vastajad (8 vastajat 8-st),
- **enamik 6–10** aastat tegutsenud vastajaid (6 vastajat 7-st),
- **enamik alla kahe aasta** tegutsenud vastajaid (3 vastajat 4-st) ning
- **enamik üle 10 aasta** tegutsenud vastajaid (4 vastajat 6-st).

Seega ei saa öelda, et killustatud ruumikorraldus oleks ainult alustavate tegijate probleem; andmed viitavad pigem sellele, et tegemist on etenduskunstide valdkonnas laiemalt püsiva struktuurse tunnusega.

Kokkuvõttes näitavad vastused, et praegune ruumiline töökorraldus on valdavalt hajus, ajutine ja projektipõhine. Vastajate tegevus ei toetu enamasti püsivale ruumibaasile, vaid erinevate ruumiliste võimaluste pidevale kokku sobitamisele. Kuna sellise töökorraldusega kaasnevad ka ulatuslikult tajutud praktilised kitsaskohad, saab järeldada, et ruumiline killustatus ei ole pelgalt olemasoleva tööviisi kirjeldus, vaid üks keskseid lähteprobleeme, millele võimalik etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja peaks vastama.

Järeldussuuna A graafiline ülevaade

B. Peamised raskused ei seisne ainult ruumi olemasolus või puudumises, vaid ebastabiilsuse, kulukuse ja logistilise koormuse koosmõjus

Järgmine oluline järeldus puudutab seda, milles vastajate jaoks ruumilised raskused sisuliselt seisnevad. Vastused ei näita üksnes seda, et sobivaid ruume on vähe, vaid osutavad laiemale probleemikobarale, kus ruumiline ebastabiilsus, kulukus ja korralduslik koormus esinevad sageli koos.

Kõige sagedamini toodi välja prooviruumide ajutisus või ebastabiilne kättesaadavus (16 vastajat), ajakulu ruumide üles- ja mahavõtuks (13 vastajat) ning ajutiste ruumide kõrge hind või ebastabiilsed kulud (13 vastajat). Nende kõrval märgiti sageli ka väiksemahuliste etenduste jaoks sobiva koha puudumist (12 vastajat), proovi- ja etendusruumide paiknemist eri kohtades (11 vastajat) ning ruumide vähest paindlikkust (11 vastajat).

See tähendab, et ruumiliste kitsaskohtade keskmes ei ole ainult küsimus, kas ruum on olemas või mitte, vaid see, kas ruum on püsivalt kättesaadav, majanduslikult talutav ning tööprotsessi seisukohalt kasutatav ilma liigse lisakoormuseta.

Kui need vastused koondada laiemateks probleemisuundadeks, joonistub see muster veel selgemalt välja.

- Ebastabiilsuse alla võib lugeda prooviruumide ajutisuse või ebastabiilse kättesaadavuse ning olukorra, kus proovi- ja etendusruumid paiknevad eri kohtades. Selliseid tunnuseid esines kokku (17 vastajal).
- Kulukuse suunda esindab otseselt ajutiste ruumide kõrge hind või ebastabiilsed kulud (13 vastajat).
- Logistilise koormuse alla võib koondada ajakulu ruumide üles- ja mahavõtuks ning oma tehnika pideva kaasaskandmise vajaduse; selliseid tunnuseid esines kokku (14 vastajal).

Eriti oluline on seejuures, et need ei esine vastustes enamasti eraldi. Kõik kolm probleemisuunda kattusid korraga (11 vastaja) puhul. Seega näitavad vastused, et ruumiline kitsikus ei väljendu enamasti ühes kitsas puudujäägis, vaid terviklikus töökorralduslikus pinges, kus ebakindlad ruumid toovad kaasa lisakulu ja lisatöö.

Seda tõlgendust toetavad ka üksikvastustes esitatud täpsustused. Näiteks nimetati vabas vastuses rekvisiitide valmistamise ja hoiustamise ruumide puudust, tagasihoidlikult kohandatud garderoobe, väikest lava ning vajadust eraldi prooviruumi järele. Teises vastuses toodi eraldi välja ruumipuudus rekvisiitide hoidmiseks ning kolmandas märgiti, et laoruum ei ole piisavalt suur või asub kaugel. Need vastused kinnitavad, et vastajate jaoks ei tähenda ruumiprobleem üksnes „saali olemasolu“, vaid puudutab kogu tootmis- ja tööprotsessi toimimiseks vajalikku ruumilist taristut.

Asukoha lõikes ilmneb, et ebastabiilsuse, kulukuse ja logistilise koormuse koosmõju on kõige nähtavam Tartu ja Tallinna vastustes, kuid Tartu rühmas joonistub see mõnevõrra kihilisemalt välja.

Tartu või Tartu maakonna vastajate seas esines ebastabiilsusele viitavaid tunnuseid (7 vastajal 10-st), kulukust puudutavaid tunnuseid (6 vastajal 10-st) ning logistilist koormust puudutavaid tunnuseid (7 vastajal 10-st). Lisaks märgiti Tartus sagedamini ka ruumide vähest paindlikkust (6 vastajat 10-st) ning koostööruumide või arutelupindade puudumist (6 vastajat 10-st). Tallinna või

Harju maakonna vastustes on muster samuti selgelt olemas: ebastabiilsuse tunnuseid esines (5 vastajal 7-st), kulukust puudutavaid tunnuseid (5 vastajal 7-st) ning logistilist koormust puudutavaid tunnuseid (4 vastajal 7-st). Samuti märgiti Tallinnas suhteliselt sageli proovi- ja etendusruumide paiknemist eri kohtades (4 vastajat 7-st) ning väiksemahuliste etenduste jaoks sobiva koha puudumist (4 vastajat 7-st).

Seega võib ettevaatlikult öelda, et mõlemas suuremas keskuses tajutakse ruumiprobleeme kompleksse probleemina, kuid Tartu vastustes paistab tugevamalt välja ka see, et raskused puudutavad lisaks põhiruumidele laiemat tugitaristut ja ruumide funktsionaalset sobivust. Väiksemate asukoharühmade puhul ei saa eraldi tugevaid üldistusi teha, sest vastuste arv on väike.

Tegutsemisaja lõikes ei ilmne samuti sellist mustrit, et üks probleemisuund domineeriks ainult ühes kogemusrühmas. Kõige tugevamalt paistab ebastabiilsuse, kulukuse ja logistilise koormuse koosmõju välja 2–5 aastat tegutsenute ja 6–10 aastat tegutsenute seas.

- **2–5 aastat** tegutsenutest esines ebastabiilsuse tunnuseid (7 vastajal 8-st), kulukust (5 vastajal 8-st) ja logistilist koormust (5 vastajal 8-st).
- **6–10 aastat** tegutsenute seas olid vastavad näitajad (6 vastajat 7-st), (4 vastajat 7-st) ja (4 vastajat 7-st).

- **Alla kahe aasta** tegutsenute seas paistis kulukus välja suhteliselt teravalt (3 vastajat 4-st), samas kui ebastabiilsuse tunnuseid esines (2 vastajal 4-st) ja logistilist koormust (2 vastajal 4-st).
- **Üle 10 aasta** tegutsenute seas oli kulukust märgitud vähem (1 vastaja 6-st), kuid logistiline koormus ei kadunud ka seal (3 vastajat 6-st).

Selle põhjal ei saa väita, et ruumilised raskused oleksid üksnes alustavate tegijate probleem või et pikem kogemus need automaatselt lahendaks. Pigem viitavad andmed sellele, et probleemide täpne raskuskese võib kogemusrühmade lõikes veidi erineda, kuid üldine koormus püsib valdkonnas laiapõhjaliselt.

Kokkuvõttes näitavad vastused, et vastajate ruumilised raskused ei taandu pelgalt ruumipuudusele. Probleemide tuum seisneb selles, et ruumid on sageli ajutised või killustunud, nende kasutamine on kulukas ning tööprotsess nõuab märkimisväärset lisaorganiseerimist, transporti, ülesehitamist ja kohanemist. Seetõttu tuleb võimaliku etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja vajadust hinnates arvestada mitte ainult sellega, kas see pakub ruume, vaid ka sellega, kas see aitab vähendada ebastabiilsust, kulusurvet ja logistilist koormust üheaegselt.

Järeldussuuna B graafiline ülevaade

C. Oodatakse mitte ainult üksikuid saale, vaid terviklikku töö- ja tugikeskkonda

Järgmine oluline järeldus puudutab seda, millist ruumilist lahendust vastajad etenduskunstide töömaja – väiketeatrite majalt sisuliselt ootavad. Selles küsimusblokis kaardistati, milliseid ruume ja funktsioone peetaks sellises majas kõige väärtuslikumaks.

Vastustest ei joonistu välja üksnes vajadus ühe või kahe saalitüübi järele, vaid märksa laiem ootus tervikliku töö- ja tugikeskkonna järele, kus loominguline protsess saaks toimida algusest lõpuni.

Kõige sagedamini väärtustati:

- paindlikke etendusruume ehk black box tüüpi saale (19 vastajat),
- ajutist majutusvõimalust maja kasutajatele (18 vastajat),
- proovisaale (17 vastajat) ning ajutist ladu või hoiustamisvõimalust (17 vastajat).

Nende kõrval hinnati kõrgelt ka:

- väiksemahuliste etenduste läbiviimiseks sobivaid ruume (16 vastajat),
- kohvikuala või ühist söömis- ja puhkeala (16 vastajat),
- akustiliselt kontrollitud ruumi (15 vastajat),
- kostüümi- ja rekvisiiditöö ühispindu (15 vastajat) ning
- üldkasutatavat grimmiruumi (14 vastajat).

Samuti toodi välja:

- välilava või hooajalise väliruumi vajadust (13 vastajat),
- paindlikke ümberkujundatavaid töö- või katsetusruume (10 vastajat) ning
- tehniliselt neutraalseid stuudioruume (9 vastajat).
- Täiendavalt nimetati vabatekstilistes vastustes ka rekvisiitide ja lavakujunduste valmistamise ruumi.

Selline valik näitab, et soovitud lahendus ei piirdu pelgalt etenduspaiga loomisega, vaid hõlmab samaaegselt proovimist, tootmist, hoiustamist, ettevalmistust, ajutist peatumist ja suhtlemist toetavaid funktsioone.

Seda tõlgendust kinnitab ka vastuste sisemine ülesehitus.

- Vähemalt ühe tuumikfunktsiooni – näiteks proovisaali, black box saali või väiksemahuliste etenduste ruumi – valis enamik vastajaid (22 vastajat 25-st).

- Vähemalt ühe tugi- või tootmisfunktsiooni – näiteks lao, kostüümi- ja rekvisiiditöö pinna, grimmiruumi, akustiliselt kontrollitud ruumi, tehniliselt neutraalse stuudioruumi või ümberkujundatava tööruumi – valis samuti enamik vastajaid (22 vastajat 25-st).

- Lisaks märkis vähemalt ühe sotsiaalse või kasutajate heaolu toetava funktsiooni – ajutise majutusvõimaluse või ühise kohvikuala ja puhkeala – suur osa vastajatest (21 vastajat 25-st).

Eriti kõnekas on see, et kõigist kolmest plokist korraga ehk tuumikruumidest, tugi- ja tootmisruumidest ning sotsiaalsetest või majutusega seotud funktsioonidest valis vähemalt ühe variandi suur osa vastajatest (17 vastajat 25-st).

Seega ei osuta vastused sellele, et etenduskunstide töömajalt – väiketeatrite majalt oodataks lihtsalt ruumi etenduse andmiseks, vaid sellele, et vajatakse kohta, kus loomingulise töö erinevad etapid ja neid toetavad tegevused oleksid ruumiliselt seotud.

Sellist tervikliku keskkonna ootust toetavad ka vastused küsimusele, mille poolest peaks töömaja ruumiprogramm ja korraldus eelkõige väärtust looma.

Kõige sagedamini toodi esile:

- võimalikult laia kasutusvaldkonnaga ruumid (19 vastajat),
- lihtne ja arusaadav ruumiprogramm (14 vastajat) ning
- selge ja etteaimatav kasutus- või rendimudel (13 vastajat).

Lisaks väärtustati ka spetsiifilisi, hästi toimivaid eriruume (8 vastajat).

See näitab, et vastajad ei soovi mitte üksnes mitmesuguseid ruume, vaid keskkonda, mille eri osad moodustaksid kasutaja jaoks loogilise ja toimiva terviku. Ootus ei ole seega ainult ruumide paljususele, vaid ruumide ja funktsioonide mõtestatud kooslusele.

Asukoha lõikes on näha mõningaid rõhuasetuste erinevusi, kuid mitte sellist mustrit, mille põhjal võiks öelda, et tervikliku tugikeskkonna vajadus esineks ainult mõnes üksikus piirkonnas.

Tartu või Tartu maakonna vastajate seas hinnati eriti kõrgelt paindlikke etendusruume (8 vastajat 10-st), ajutist majutusvõimalust (8 vastajat 10-st), kostüümi- ja rekvisiiditöö ühispindu (8 vastajat 10-st), ajutist ladu (7 vastajat 10-st) ning kohvikuala või ühist puhkeala (7 vastajat 10-st). See viitab, et Tartu vastustes paistab tugevamalt välja töömaja kui tootmist, ettevalmistust ja koos tegutsemist toetava keskkonna vajadus.

Tallinna või Harju maakonna vastustes tõusevad selgemalt esile proovisaalid (7 vastajat 7-st), paindlikud etendusruumid (6 vastajat 7-st), väiksemahuliste etenduste ruumid (6 vastajat 7-st) ning ajutine majutusvõimalus (6 vastajat 7-st); samal ajal märgiti ka kohvikuala (5 vastajat 7-st) ja ajutist ladu (5 vastajat 7-st). Tallinna vastused rõhutavad seega eriti selgelt vajadust siduda proovimine, etendamine ja kasutajate tugifunktsioonid ühte keskkonda.

Pärnu või Pärnu maakonna vastajate seas torkab silma akustiliselt kontrollitud ruumi vajadus (3 vastajat 3-st), kuid kuna selle rühma suurus on väike, ei saa selle põhjal teha laiemat järeldust. Ka teiste väiksemate asukoharühmade puhul on vastuste arv liiga väike, et rääkida eraldi kindlast mustrist.

Kokkuvõttes saab siiski öelda, et nii Tartu kui Tallinna vastustes ilmneb tervikliku töö- ja tugikeskkonna ootus selgelt; erinevus on pigem rõhuasetustes kui järelduse sisus.

Tegutsemisaja lõikes ei ilmne samuti, et tervikliku tugikeskkonna vajadus piirduks ainult alustavate või ainult pikalt tegutsenud tegijatega.

- **Alla kahe aasta** tegutsenute seas väärtustati eriti ajutist ladu (4 vastajat 4-st), proovisaale (3 vastajat 4-st), väiksemahuliste etenduste ruume (3 vastajat 4-st) ning ajutist majutusvõimalust (3 vastajat 4-st), mis viitab sellele, et ka tegevuse algusjärgus on oluline mitte ainult esinemisruum, vaid kogu tööprotsessi toetav taristu.

- **2–5 aastat** tegutsenute seas tõusid eriti esile paindlikud etendusruumid (7 vastajat 8-st), kuid samal ajal väärtustati ka ajutist ladu (5 vastajat 8-st), kostüümi- ja rekvisiiditöö ühispindu (5 vastajat 8-st), akustiliselt kontrollitud ruumi (5 vastajat 8-st) ning kohvikuala (5 vastajat 8-st).

- **6–10 aastat** tegutsenute seas olid ühtlaselt olulised proovisaalid (5 vastajat 7-st), paindlikud etendusruumid (5 vastajat 7-st), kostüümi- ja rekvisiiditöö ühispinnad (5 vastajat 7-st), ajutine majutusvõimalus (5 vastajat 7-st) ning kohvikuala (5 vastajat 7-st).

- **Rohkem kui 10 aastat** tegutsenute seas paistab eriti selgelt välja ajutise majutusvõimaluse vajadus (6 vastajat 6-st), kuid samal ajal väärtustati ka proovisaale (5 vastajat 6-st), paindlikke etendusruume (5 vastajat 6-st) ja väiksemahuliste etenduste ruume (5 vastajat 6-st).

Seega ei näita andmed, et tervikliku töö- ja tugikeskkonna vajadus oleks üksnes algusjärgus tegutsejate või ainult pikalt väljal olnud organisatsioonide teema. Pigem ilmneb see laiapõhjalise ootuse ja vajadusena kõigis kogemusrühmades.

Kokkuvõttes näitavad vastused, et etenduskunstide töömaja – väiketeatrite majalt ei oodata ainult üksikuid proovisaale või etendusruume. Oodatakse terviklikku keskkonda, kus on koos loomingulise töö põhifunktsioonid, tootmist ja ettevalmistust toetavad ruumid ning kasutajate igapäevast toimimist ja omavahelist suhtlust toetavad lisafunktsioonid. Seetõttu saab järeldada, et võimaliku etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja väärtus ei seisneks ainult selles, et see pakuks esinemispaika, vaid selles, et see looks ruumilise raamistiku, milles etenduskunstide töö eri etapid oleksid omavahel seotud ja praktiliselt toetatud.

Järeldussuuna C graafiline ülevaade

D. Ruumide puhul väärtustatakse eriti paindlikkust, kuid koos selge ja etteaimatava kasutusloogikaga

Järgmine oluline järeldus puudutab seda, millist ruumide kasutusloogikat ja ruumiprogrammi ülesehitust vastajad etenduskunstide töömaja puhul oluliseks peavad. Selles küsimusblokis kaardistati ühelt poolt seda, kuidas vastajad eelistaksid ruumide kasutamist korraldada, ning teiselt poolt seda, mille kaudu peaks ruumiprogramm ja maja üldine toimimisloogika nende jaoks väärtust looma. Vastustest joonistub selgelt välja, et kõige enam väärtustatakse paindlikkust, kuid mitte määramatusena. Vastajate ootuses peaks töömaja võimaldama ruume kasutada mitmel viisil ja vastavalt vajadusele, kuid samal ajal peaks kasutussüsteem olema kasutaja jaoks arusaadav ja etteaimatav.

Kõige sagedamini märgiti, et samu ruume võiks kasutada nii proovideks kui etendusteks (18 vastajat). Samal ajal toodi sageli välja ka see, et ruumide kasutus võiks sõltuda konkreetsest lavastusest (11 vastajat) ning et ruumid võiksid olla projektipõhiselt ajutiselt kasutatavad (10 vastajat). Märksa harvem märgiti, et proovi- ja etendusruumid peaksid olema eraldi (6 vastajat). Vaid vähesed leidsid, et kasutusloogika ei ole nende jaoks määrav (3 vastajat).

Seega ei väljenda vastused eelistust ühe jäiga mudeli kasuks, vaid näitavad pigem vajadust süsteemi järele, mis võimaldab erinevaid kasutusviise sõltuvalt töö sisust, kuid ei sunni kõiki kasutajaid ühte ja samasse raamistikku.

Sama järeldust toetavad ka vastused küsimusele, mille kaudu peaks töömaja ruumiprogramm ja korraldus eelkõige väärtust looma.

Kõige sagedamini toodi esile:

- võimalikult laia kasutusvaldkonnaga ruume (19 vastajat),
- lihtsat ja arusaadavat ruumiprogrammi (14 vastajat) ning
- selget ja etteaimatavat kasutus- või rendimudelit (13 vastajat).

Vähem, kuid siiski märkimisväärselt, väärtustati ka spetsiifilisi, hästi toimivaid eriruume (8 vastajat).

See näitab, et paindlikkust ei mõisteta vastustes lõputu määramatuse või täielikult vormitu ruumilahendusena. Vastupidi, vastajate ootuses peavad ruumid olema võimalikult laia kasutusotstarbega, kuid nende kasutamise loogika peab olema lihtne, selge ja kasutajale arusaadav. Seda kinnitab ka asjaolu,

et ruumiprogrammi ja korralduse omadusi pidas mittemääravaks vaid väike osa vastajaid (2 vastajat) ning raskesti hinnatavaks nimetas seda ainult (1 vastaja). Seega on ruumide kasutusloogika ja korralduslik selgus vastajate jaoks sisuliselt oluline teema, mitte kõrvalküsimus.

Vastuste sisemine struktuur osutab ühtlasi sellele, et vastajate jaoks ei ole keskne mitte üks kindel kasutusmudel, vaid sobiv tasakaal paindlikkuse ja selguse vahel. Sama ruumi kasutamist nii proovideks kui etendusteks märkis enamik vastajaid (18 vastajat), kuid sellest suur osa sidus selle mõttega, et kasutus sõltub konkreetsest lavastusest (8 vastajat) või et ruumid võiksid olla projektipõhiselt ajutiselt kasutatavad (9 vastajat).

Samal ajal esines ka kombinatsioone, kus korraga peeti oluliseks samu ruume nii proovideks kui etendusteks, eraldi proovi- ja etendusruume, projektipõhist kasutust ning sõltuvust konkreetse lavastuse vajadustest (2 vastajat).

See näitab, et vastajate ootuses ei pea töömaja toimima üheainsa ruumiloogika järgi. Pigem nähakse väärtusena seda, et maja võimaldaks nii paindlikku ühisruumi kasutust kui ka vajaduse korral eristatud ruumilahendusi.

Sarnane muster ilmneb ka ruumiprogrammi väärtuse küsimuses. Võimalikult laia kasutusvaldkonnaga ruume, lihtsat ja arusaadavat ruumiprogrammi ning selget ja etteaimatavat kasutus- või rendimudelit märkis korraga suur osa vastajaid (11 vastajat), kellest omakorda osa sidus selle juurde ka spetsiifiliste hästi toimivate eriruumide vajaduse (4 vastajat).

Seega ei vastandu vastajate ootuses paindlikud ruumid ja hästi toimivad eriruumid, vaid need võivad kuuluda sama terviku juurde.

Asukoha lõikes ilmneb, et paindlikkuse ja selge kasutusloogika ootus on kõige nähtavam mõlemas peamises vastajarühmas, nii Tartus kui Tallinnas, kuigi rõhuasetused on mõnevõrra erinevad.

Tartu või Tartu maakonna vastajate seas märkis samu ruume nii proovideks kui etendusteks (8 vastajat 10-st) ning võimalikult laia kasutusvaldkonnaga ruume koguni (10 vastajat 10-st). Samuti pidasid nad oluliseks selget ja etteaimatavat kasutus- või rendimudelit (7 vastajat 10-st), lihtsat ja arusaadavat ruumiprogrammi (6 vastajat 10-st), projektipõhiselt ajutiselt kasutatavaid ruume (5 vastajat 10-st) ning seda, et kasutus võiks sõltuda konkreetsest lavastusest (5 vastajat 10-st). Tartu vastustes paistab seega eriti tugevasti välja soov ühendada ruumide paindlikkus korraldusliku selgusega.

Tallinna või Harju maakonna vastustes on muster samuti selgelt olemas: samu ruume nii proovideks kui etendusteks pidas oluliseks (5 vastajat 7-st), võimalikult laia kasutusvaldkonnaga ruume samuti (5 vastajat 7-st), lihtsat ja arusaadavat ruumiprogrammi (4 vastajat 7-st) ning seda, et kasutus sõltuks konkreetsest lavastusest (4 vastajat 7-st).

Selget ja etteaimatavat kasutus- või rendimudelit märkis Tallinnas (3 vastajat 7-st), samas kui projektipõhiselt ajutist kasutust märkis vaid (1 vastaja 7-st). Selle põhjal võib ettevaatlikult öelda, et Tartu vastustes on selgemalt nähtav soov siduda paindlikud ruumid kindla ja etteaimatava kasutusmudeliga, samal ajal kui Tallinna vastustes rõhutatakse enam ruumide sobitamist konkreetse lavastuse vajadustega.

Samas ei muuda see põhijäreldust: mõlemas suuremas keskuses oodatakse paindlikke ruume, mis ei oleks kasutaja jaoks segased ega juhuslikud. Väiksemate asukoharühmade puhul ei saa vastuste vähesuse tõttu teha eraldi tugevaid üldistusi.

Ka tegutsemisaja lõikes ei ilmne, et paindlikkuse ja selguse vajadus piirduks ainult ühe kogemusrühmaga.

- **Alla kahe aasta** tegutsenute seas pidasid kõik vastajad oluliseks, et samu ruume saaks kasutada nii proovideks kui etendusteks (4 vastajat 4-st) ning et ruumid oleksid võimalikult laia kasutusvaldkonnaga (4 vastajat 4-st); samal ajal märkis enamik neist ka lihtsa ja arusaadava ruumiprogrammi vajadust (3 vastajat 4-st) ning seda, et kasutus võiks sõltuda konkreetsest lavastusest (3 vastajat 4-st).

- **2–5 aastat** tegutsenute seas tõusevad kõige tugevamalt esile projektipõhiselt ajutiselt kasutatavad ruumid (6 vastajat 8-st), samad ruumid proovideks ja etendusteks (6 vastajat 8-st), võimalikult laia kasutusvaldkonnaga ruumid (6 vastajat 8-st) ning nii lihtne ruumiprogramm kui ka selge kasutus- või rendimudel (mõlemad 5 vastajat 8-st).
- **6–10 aastat** tegutsenute seas paistab eriti tugevalt välja just selge ja etteaimatav kasutus- või rendimudel (6 vastajat 7-st), mille kõrval peeti oluliseks ka samu ruume proovideks ja etendusteks (5 vastajat 7-st), võimalikult laia kasutusvaldkonnaga ruume (5 vastajat 7-st) ja lihtsat ruumiprogrammi (4 vastajat 7-st).

- **Rohkem kui 10 aastat** tegutsenute seas on pilt mõnevõrra hajusam, kuid ka seal väärtustati enim võimalikult laia kasutusvaldkonnaga ruume (4 vastajat 6-st) ning samade ruumide kasutamist nii proovideks kui etendusteks (3 vastajat 6-st); sama palju märkisid ka, et kasutus võiks sõltuda konkreetsest lavastusest (3 vastajat 6-st).

Nende andmete põhjal ei saa väita, et paindlikkus oleks ainult alustavate tegijate või vastupidi ainult kogenud tegijate teema. Pigem joonistub välja, et erinevates kogemusrühmades väljendub sama vajadus veidi erineva rõhuasetusega – mõnes rühmas rõhutatakse rohkem projektipõhisust, mõnes rohkem etteaimatavust, kuid läbiv ootus on siiski paindlike ruumide ja selge kasutusloogika ühendamine.

Kokkuvõttes näitavad vastused, et etenduskunstide töömaja - väiketeatrite majalt ei oodata jäika ega ainult ühe kasutusmudeli järgi üles ehitatud ruumisüsteemi. Oodatakse paindlikke ruume, mida oleks võimalik kasutada erinevate loominguliste vajaduste järgi, sealhulgas nii proovideks kui etendusteks, kuid samal ajal soovitakse, et ruumiprogramm, kasutustingimused ja rendiloogika oleksid kasutaja jaoks lihtsad, arusaadavad ja etteaimatavad. Seetõttu saab järeldada, et võimaliku etenduskunstide töömaja - väiketeatrite väärtus ei seisneks ainult ruumide olemasolus või mitmekesisuses, vaid ka selles, kas maja suudab ühendada paindliku kasutusvõimaluse selge toimimisloogikaga.

Järeldussuuna D graafiline ülevaade

1.3. Hoone asukohaeelistused ja nende tähendus töömaja kavandamisel

Pärast ruumiliste vajaduste, kitsaskohtade ja töömaja oodatavate funktsioonide käsitlemist on oluline vaadata eraldi ka seda, millist asukoha tüüpi peavad vastajad etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja kasutamise seisukohalt kõige sobivamaks.

Vastused näitavad üsna selgelt, et eelistatuim ei ole mitte perifeerne või üksnes ruumiküllane asukoht, vaid eelkõige koht, kuhu on lihtne jõuda. Kõige sagedamini peeti sobivaimaks kesklinnalist või väga hea ligipääsetavusega asukohta (14 vastajat). Sellest märksa harvem eelistati loomingulist või endist tööstuspiirkonda (4 vastajat), linna serva või rahulikumat piirkonda, kus ruumi on rohkem (3 vastajat), või leiti, et asukoht ei ole määrav, vaid olulisem on ruumide sisu ja kasutusloogika (3 vastajat). Üks vastaja tõi eraldi välja, et oluline on ka hea parkimiskorraldusega asukoht. Seega osutavad vastused, et töömaja asukoha puhul nähakse keskse väärtusena eeskätt ligipääsetavust ning alles seejärel ruumilist eripära või suuremat ruumireservi.

Seda tulemust saab siduda ka eelnevate järeldustega A–D. Kui vastajate praegust töökorraldust iseloomustab ruumiline killustatus, eri kohtade vahel liikumine, ajutiste pindade kasutamine ning proovi- ja etendusruumide paiknemine eri kohtades, siis muutub hea ligipääsetavus töömaja puhul sisuliseks, mitte üksnes mugavuslikuks küsimuseks. Asukoht ei ole sellisel juhul pelgalt taustatingimus, vaid osa sellest, kas etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja suudab vähendada praegusest töökorraldusest tulenevat logistilist koormust. Ka see, et kõige sagedamini eelistati just kesklinnalist või väga hea ligipääsetavusega asukohta, sobitub hästi eelnevate järeldustega, mille järgi oodatakse töömajalt ruumilise killustatuse vähendamist, praktilist kasutatavust ning eri tööetappe koondavat terviklahendust.

Asukohaeelistustes ilmneb mõningaid erinevusi ka vastajate peamise tegevuskoha lõikes, kuid üldine suundumus jääb samaks.

Tartu või Tartu maakonna vastajate seas eelistas kesklinnalist või väga hea ligipääsetavusega asukohta (6 vastajat 10-st), samas kui loomingulist või endist tööstuspiirkonda (2 vastajat 10-st) ning varianti, et asukoht ei ole määrav (2 vastajat 10-st), märgiti selgelt harvem.

Tallinna või Harju maakonna vastajate seas oli kesklinnaline või väga hea ligipääsetavusega asukoht samuti kõige sagedamini eelistatud (5 vastajat 7-st) ning loomingulist või endist tööstuspiirkonda eelistas (2 vastajat 7-st).

See tähendab, et kahes suurimas vastajarühmas joonistub välja üsna sarnane eelistus: kõige olulisem on hea ligipääsetavus ning loomingulise kvartali või endise tööstuspiirkonna tüüp võib olla selle kõrval teine võimalik, kuid mitte domineeriv valik. Väiksemate asukoharühmade puhul on vastajate arv liiga väike, et teha kindlaid üldistusi. Näiteks Pärnu või Pärnu maakonna vastajate seas jagunesid eelistused ühtlasemalt ning esines ka seisukoht, et asukoht ei ole määrav, samas kui Haapsalu vastaja eelistas linna serva või rahulikumat piirkonda. Sellised üksikvastused on küll sisuliselt huvitavad, kuid ei võimalda laiemat mustrit kindlalt välja tuua.

Tegutsemisaja lõikes ei ilmne samuti täiesti ühesuunalist eristust, kuid teatud rõhuasetused on siiski nähtavad.

- **2–5 aastat** tegutsenute seas eelistas enamik kesklinnalist või väga hea ligipääsetavusega asukohta (6 vastajat 8-st) ning väiksem osa linna serva või rahulikumat piirkonda (2 vastajat 8-st).

- **6–10 aastat** tegutsenute seas oli kesklinnaline või väga hea ligipääsetavusega asukoht samuti kõige sagedamini valitud (3 vastajat 7-st), kuid selles rühmas paistis teistest enam välja ka loomingulise või endise tööstuspiirkonna eelistus (3 vastajat 7-st).

- **Alla kahe aasta** tegutsenute seas eelistasid pooled vastajatest kesklinnalist või väga hea ligipääsetavusega asukohta (2 vastajat 4-st), samas kui üks vastaja eelistas loomingulist või endist tööstuspiirkonda ning üks leidis, et asukoht ei ole määrav.

- **Rohkem kui 10 aastat** tegutsenute seas oli pilt hajusam – kõige sagedamini eelistati küll samuti kesklinnalist või väga hea ligipääsetavusega asukohta (3 vastajat 6-st), kuid selles rühmas esines ka üksikuid muid eelistusi, sealhulgas linna serva, asukoha mittemääravust ja parkimisala olulisust rõhutav vastus.

Selle põhjal ei saa väita, et asukohaeelistus sõltuks otseselt tegutsemiskogemuse pikkusest. Küll aga võib ettevaatlikult öelda, et kõige selgem ja läbivam eelistus eri kogemusrühmades on just hea ligipääsetavus, samas kui loomingulise või endise tööstuspiirkonna eelistus tuleb mõnevõrra nähtavamalt esile keskmise tegutsemiskogemusega vastajate seas.

Kokkuvõttes näitavad vastused, et etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja asukoha puhul on keskne eeldus hea ligipääsetavus. Kuigi osa vastajaid näeb sobiva võimalusena ka loomingulist või endist tööstuspiirkonda ning väiksem osa eelistab linna serva või peab asukohta teisejärguliseks, osutab valdav eelistus sellele, et töömaja peaks olema võimalikult hästi kättesaadav. Arvestades eelnevates järeldustes esile kerkinud ruumilist killustatust, liikumisvajadust ja logistilist koormust, tähendab see, et töömaja kavandamisel ei saa asukohta käsitleda ainult eraldiseisva linnaplaneerimisliku valikuna. Asukoht on otseselt seotud ka sellega, kas etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja suudab oma kasutajatele pakkuda praktiliselt toimivat, koondavat ja igapäevast töökorraldust toetavat ruumilahendust.

1.4. Seitse peamist lähtekohta etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja kavandamiseks

Eelneva analüüsi põhjal saab üldistatult järeldada, et etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja kavandamisel ei tule lähtuda ainult üksikust ruumipuudusest, vaid laiemast töökorralduslikust vajadusest. Küsitluse vastustest ilmneb, et praegust tegevust iseloomustavad sageli ruumiline killustatus, ajutised lahendused, lisakulud, logistiline koormus ning vajadus siduda omavahel proovimine, ettevalmistus, tootmine ja etendamine. Samal ajal nähtub vastustest, et oodatakse mitte ainult ruume, vaid toimivat ja kasutajale arusaadavat terviklahendust. Sellest lähtudes saab välja tuua seitse peamist lähtekohta, millest etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja kavandamisel lähtuda.

1. **Stabiilne ja koondav ruumiline baas väiketeatritele, projektiteatritele, etenduskunstikollektiividele ning vabakutselistele etenduskunstnikele.** Etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja peaks looma võimaluse koondada loominguline tegevus püsivamasse ruumilisse raamistikku. Selle eesmärk oleks vähendada sõltuvust juhuslikest, ajutistest ja eri kohtades paiknevatest lahendustest, mis iseloomustavad praegu paljude sihtrühmade igapäevast töökorraldust.

2. **Ebastabiilsuse, kulukuse ja logistilise lisakoormuse vähendamine.** Etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja väärtus ei peaks seisnema ainult ruumide olemasolus, vaid ka selles, et see aitaks vähendada ruumide otsimise, vahetamise, ülesehitamise, kohandamise ja tehnilise

korraldusega seotud lisapinget. Selline lahendus peaks muutma igapäevase töökorralduse praktilisemaks, säästlikumaks ja paremini toimivaks.

3. **Terviklik töö- ja tugikeskkond.** Etenduskunstide töömajas – väiketeatrite majas peaksid omavahel seotud olema mitte ainult proovide ja etenduste jaoks vajalikud ruumid, vaid ka neid toetavad funktsioonid, nagu hoiustamine, ettevalmistus, tehniline töö, grimm, puhke- ja kohtumisalad ning vajaduse korral ajutine majutus. Selline keskkond peaks toetama kogu loomeprotsessi, mitte ainult selle lõppfaasi.

4. **Sobivus väikemahulise ja projektipõhise etenduskunsti tegelike tööviisidega.** Ruumilahendus peaks lähtuma sellest, kuidas väiketeatrid, projektiteatrid, etenduskunstikollektiivid ja vabakutselised etenduskunstnikud tegelikult töötavad. See tähendab vajadust väiksemate, paindlikult kasutatavate ja eri tüüpi loometööd võimaldavate ruumide järele, mitte ainult traditsioonilise suure saali loogikale tuginevat lahendust.

5. **Paindlike ruumide ja selge kasutusloogika ühendamine.** Ruumid peaksid olema mitmeti kasutatavad ja vajaduse korral ümber kohandatavad, kuid samal ajal peab nende kasutamise süsteem olema kasutaja jaoks lihtne, arusaadav ja etteaimatav. Paindlikkus ei tohiks tähendada segast korraldust, vaid läbimõeldud ja toimivat kasutusmudelit.

6. **Hea ligipääsetavus.** Asukoht peaks toetama kasutajate ja võimalusel ka publiku lihtsat kohalejõudmist. Arvestades, et praegust töökorraldust saadab sageli liikumine eri ruumide vahel ja sellest tulenev logistiline koormus, on hea ligipääsetavus etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja toimivuse oluline eeltingimus.

7. **Kasutajakeskne ja praktiliselt toimiv tervik.** Oluline ei ole ainult see, et vajalikud ruumid oleksid olemas, vaid see, et need moodustaksid koos loogilise, hästi toimiva ja igapäevases kasutuses arusaadava süsteemi. Etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja peaks olema lahendus, mis toetab kasutaja tegelikku tööprotsessi ning muudab selle lihtsamaks, mitte keerulisemaks.

Kokkuvõttes saab eelneva analüüsi põhjal üldistatult järeldada, et etenduskunstide töömaja – väiketeatrite maja kavandamisel tuleks lähtuda stabiilsest ruumilisest baasist, praktilisest toimivusest, terviklikust töö- ja tugikeskkonnast, väikemahulise etenduskunsti tegelikest tööviisidest, paindlikust, kuid selgest kasutusloogikast ning heast ligipääsetavusest. Nende lähtekohtade koosmõju looks eeldused töökeskkonnale, mis aitab vähendada praegusest ruumilisest killustatusest tulenevaid praktilisi raskusi.

Graafik 2. Arhitektuurse lahenduse seitsme peamise lähtekohta graafiline vaade

ETENDUSKUNSTIDE TÖÖMAJA

LOOMINE · LAVASTUMINE · KOHTUMINE

Tartu linna selgrooks on Emajõgi. Energiakeskused kulgevad tema küljes kui tšakrad. Need on sillad, mitmed ühiskondlikud hooned, kolm kõrghoonet – Plasku, Tuulbergi kontor, Tigutorn ja Europani elamu Tartu lõuna piiril.

Käesolev lõputöö lisab Tartule veel ühe energiakeskuse – dünaamilise linnu kujundi.

Jõgi teeb siin vägeva pöörde ja meie lind tähistab selle oma tiibade laia löögiga. Lähimaks naabriks Tigutorn, Ahhaa keskus, bussijaam ja Plasku.
Ka jalakäijate sild loomulikult. Lind on poeetiline kujund, mis iseloomustab tegelikult väga abstraktset ja samas keskkondlikku kompositsiooni.

Hoone sisuks on eksperimentaalne teatrisaal 310 istekohaga, väike saal 100 istekohaga, kunstikeskus, kohvik 50 istekohaga ja suur väliterrass kohviku ees. Lavatorni peal on vaateterrass ja selle kohal lendleb futuristlik vaatekohvik koos vaatebaariga. Hoones on vajalikud fuajeed, näitusepinnad, WC-d, proovisaalid, näitlejate garderoobid, laod ja tehnilised ruumid. Keldrikorrusel on ka 130 kohaline parkla.

Hoone keskse vertikaalse mahu moodustab sale lavatorn, mille ühte külge palistab klaasiga piiratud trepp, vaatebaari viib massiivne lift, mis kannab ka silindrilist dominanti.

Eksperimentaalteatri hoonet ümbritseb suurejooneline linnapark, sadamaalaga ja väliteatriga, kus on võimalik korraldada vabaõhu kontserte ja etendusi. Pargi elementideks on plastilised pargialad, mida tinglikult võib nimetada:
KÕRB, METS, OAAS, MUNA, LILLEVÄLI.

Linnu „nokk“ ja „saba“ on valmistatud klaasist, ülejäänud betoonvormid on kaetud alumiiniumplaatidega ja värvitud. Umbseid seinapindu lõhuvad siin-seal piludena mõjuvad aknaavad. Hoone on värvitud põhitoonides nii, et kaugvaates mõjub ta suure abstraktse skulptuurina. Ka pargiala on tikitud moodsate skulptuuridega.

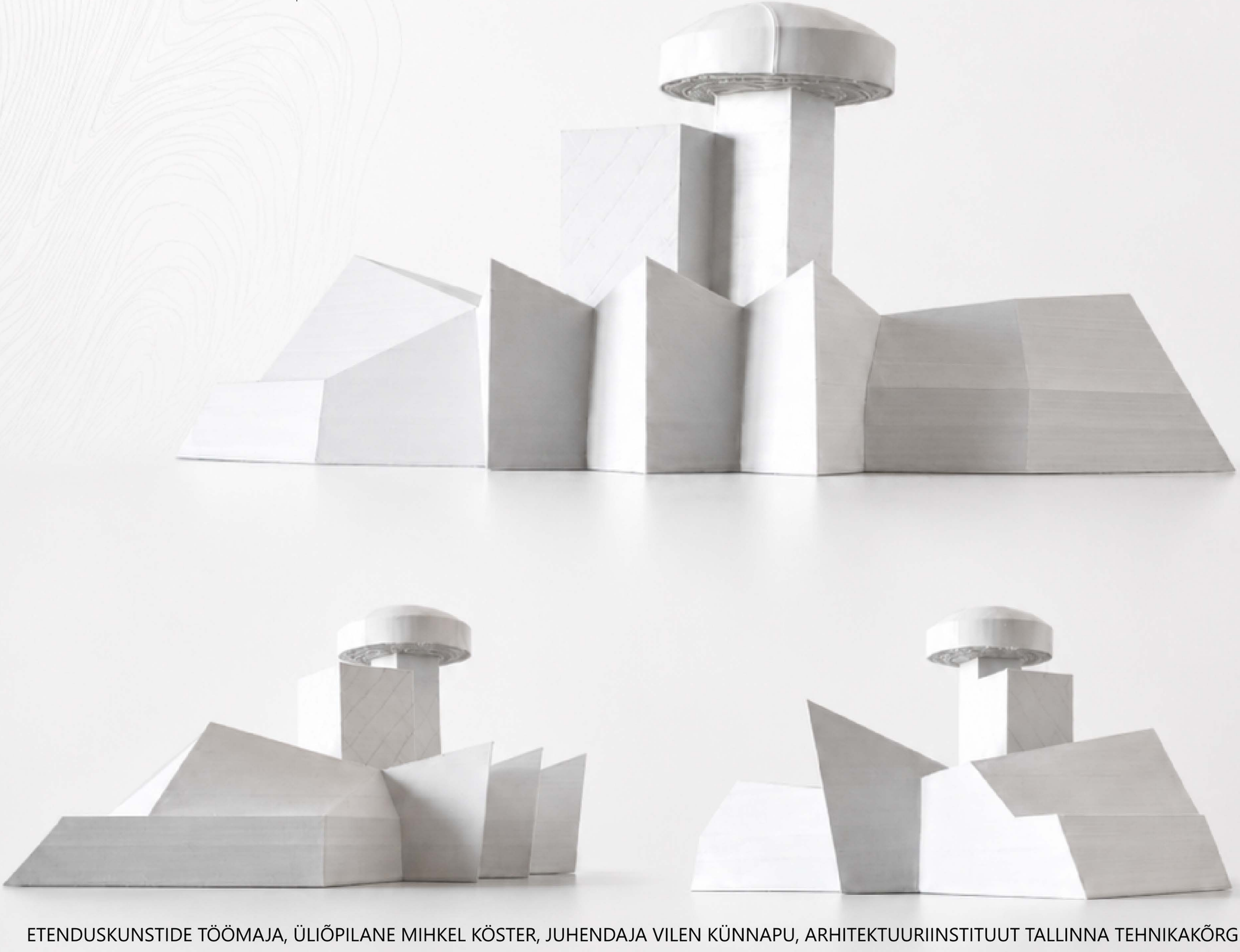

ETENDUSKUNSTIDE TÖÖMAJA, ÜLIÕPILANE MIHKEL KÖSTER, JUHENDAJA VILEN KÜNNAPU, ARHITEKTUURIINSTITUUT TALLINNA TEHNIKAKÕRGKOOL

N

1. Välilava “Muna”
2. Skulptuurid
3. Rannaala “Kõrb”
4. Avaturg
5. Maa-alune parkla
6. Bussijaam
7. Turu sild
8. Etenduskuntstide töömaja
9. “Oaas”
10. “Lilleväli”
11. “Mets linnas”

ASENDIPLAAN
1:500

ETENDUSKUNSTIDE TÖÖMAJA, ÜLIÕPILANE: MIHKEL KÖSTER, JUHENDAJA: PROFESSOR VILEN KÜNNAPU, ARHITEKTUURIINSTITUUT TALLINNA TEHNIKAKÕRGKOOL

I KORRUS — etendus ja publik

Korrus on hoone peamine avalik ja etenduslik tasand. Saal, blackbox, fuajee, kohvik ja terrassid moodustavad ruumilise ahela, kus etendus, publikukogemus ja kohtumine saavad toimuda samas tervikus. Lavatagused ruumid, garderoobid, grimm, kostüümihoid, õmblustöökoda, kontorid ja teenindusruumid toetavad professionaalset ettevalmistust ning väiketeatrite projektipõhist tööviisi. Korrus ühendab publiku ala ja tööprotsessi nii, et maja toimib korraga lavastuspaiga, kohtumisruumi ja praktilise töömajana.

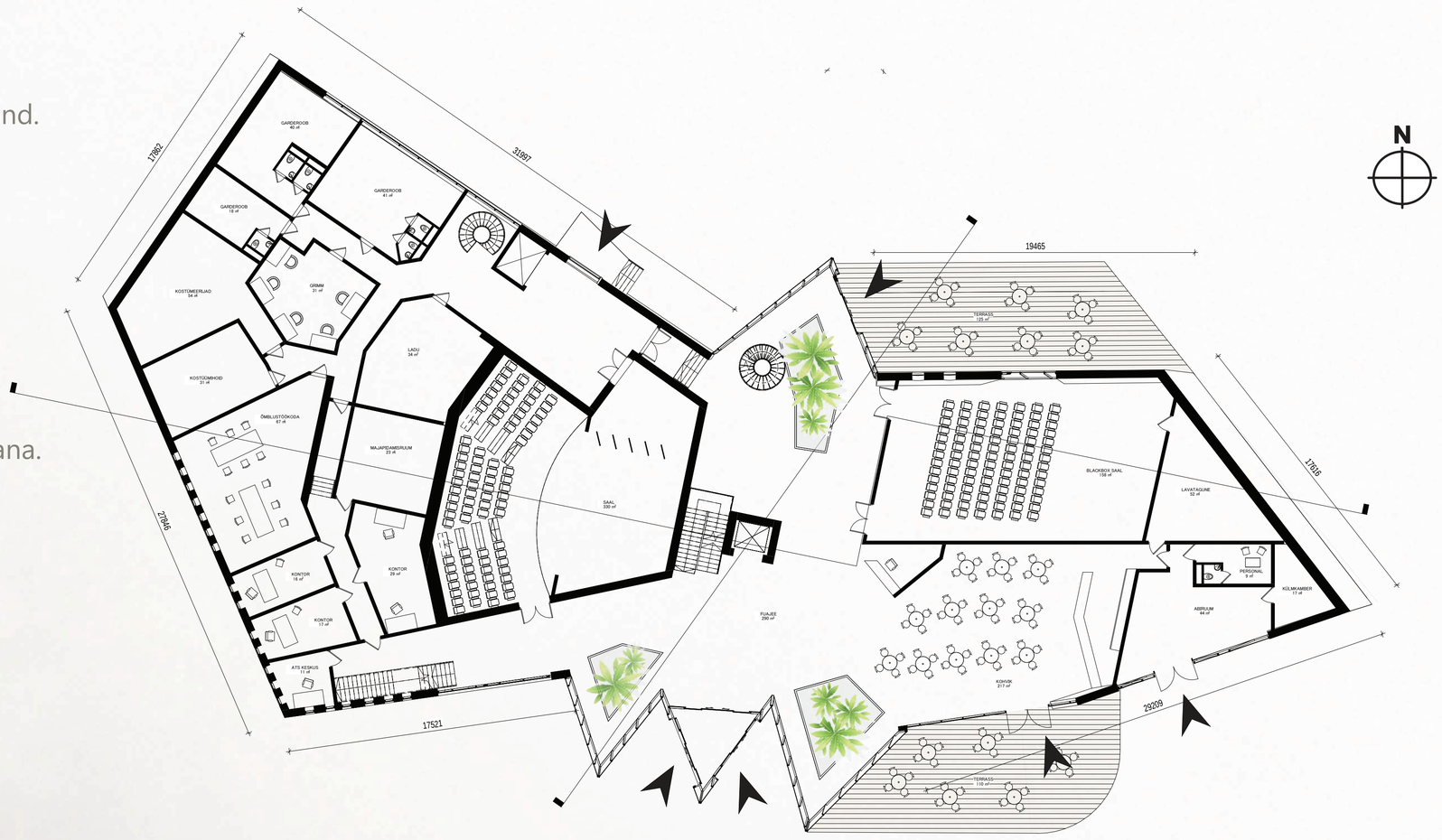

I KORRUS
1 : 200

0 KORRUS — töö- ja tugibaas

Korrus koondab hoone praktilise toimimise: maa-alune parkla, tehnoruumid, ladu ja töökoda vähendavad igapäevast logistilist koormust ning toetavad lavastuste ettevalmistust. Proovisaal ja helistuudio võimaldavad ideede katsetamist ja arendamist enne avalikku etendust. Fuajee ja kunstigalerii loovad samal tasandil esimese avaliku kokkupuutepunkti külastajale. Nii toimib 0 korrus hoone stabiilse alusena, kus ligipääs, tehniline ettevalmistus ja loomeprotsessi algus on seotud üheks tervikuks.

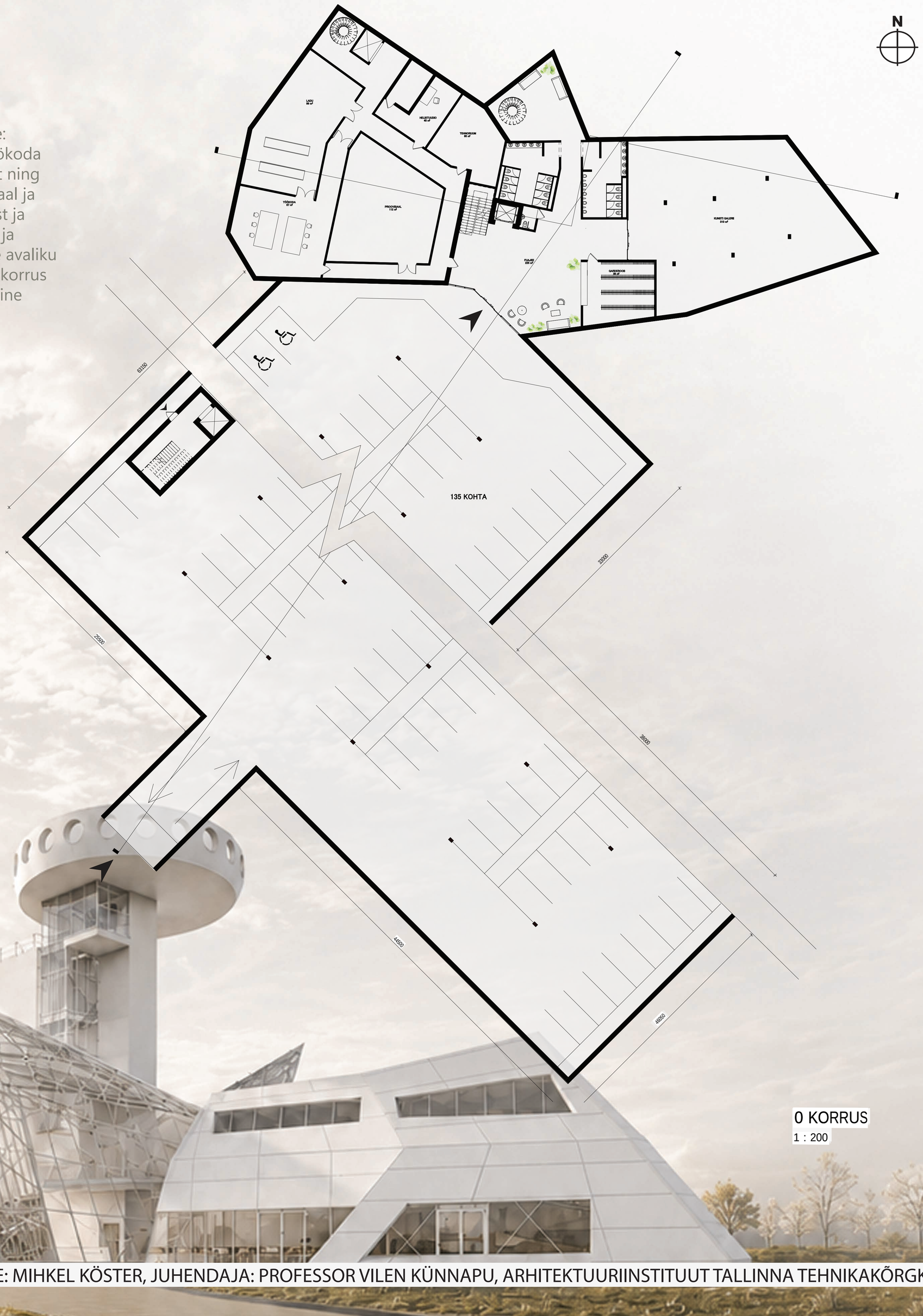

0 KORRUS
1 : 200

ETENDUSKUNSTIDE TÖÖMAJA, ÜLIÕPILANE: MIHKEL KÖSTER, JUHENDAJA: PROFESSOR VILEN KÜNNAPU, ARHITEKTUURIINSTITUUT TALLINNA TEHNIKAKÕRGKOOL

II KORRUS — loome, vaade ja järelelu

Korrus täiendab hoone funktsionaalset tervikut loome- ja kogunemistasandina. Kolm maalimisklassi loovad ruumilise võimaluse visuaalkunsti, lavakujunduse, tööprotsesside, töötubade ja õppeformaadi toetamiseks. Need ruumid laiendavad etenduskunstide töömaja tähendust kitsalt lavalisest tegevusest laiemaks loominguliseks keskkonnaks, kus etendus, ruum, kujutav kunst ja katsetamine saavad omavahel põimuda.

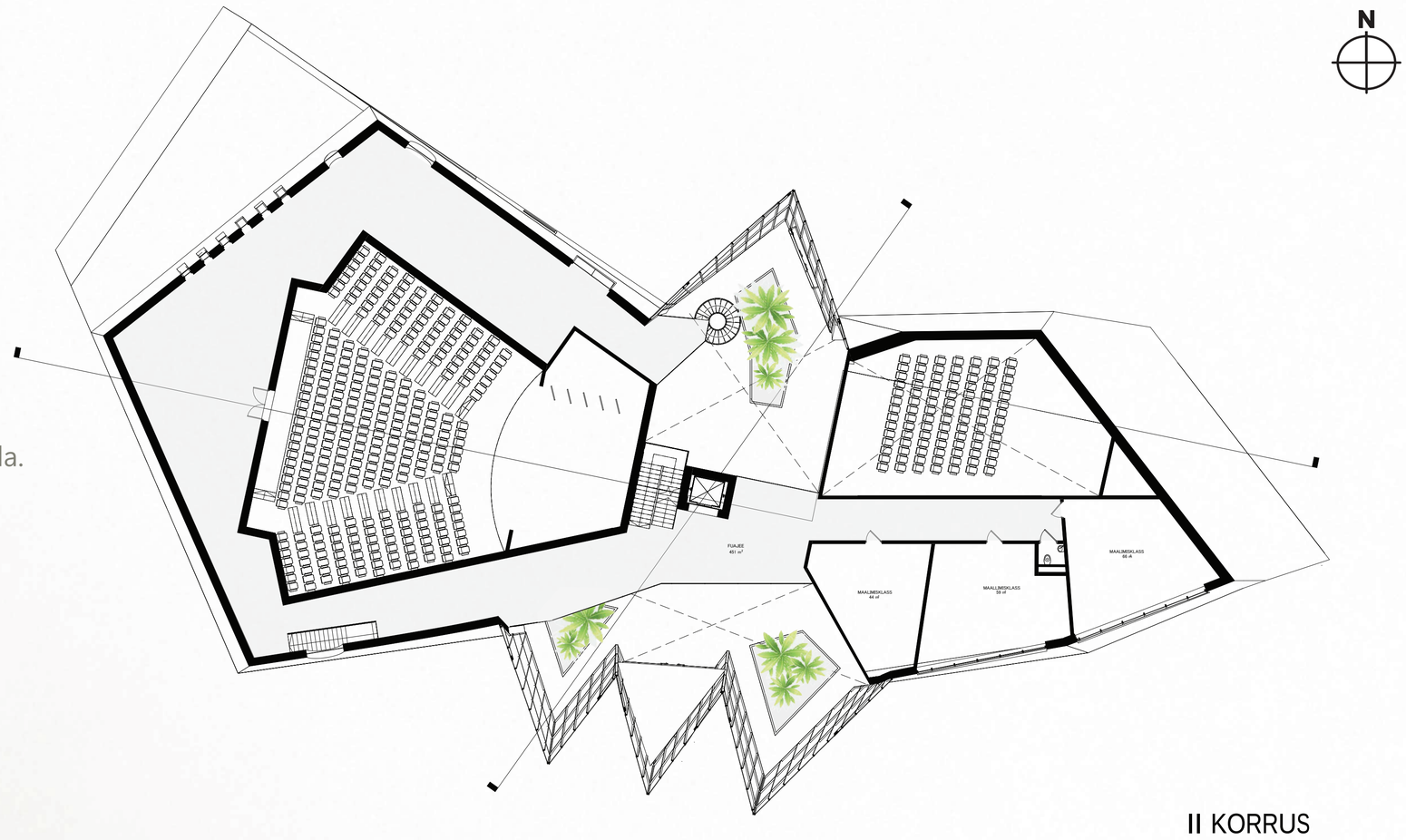

II KORRUS
1 : 200

VAATE TERRASS JA VAATE KOHVIK - lisaväärtus

Vaate kohvik ja terrass lisavad hoonele erilise avaliku mõõtme.Need loovad võimaluse peatuda, vaadata linnale ja jõemaastikule ning kogeda hoonet ka väljaspool konkreetset etendust. Vaatefunktsioon seob töömaja avaliku ruumi, linnalise kohalolu ja publiku järelelu üheks tervikuks. Nii muutub II korrus kohaks, kus loomeprotsess, kohtumine ja ruumiline kogemus jätkuvad kõrgemal tasandil.

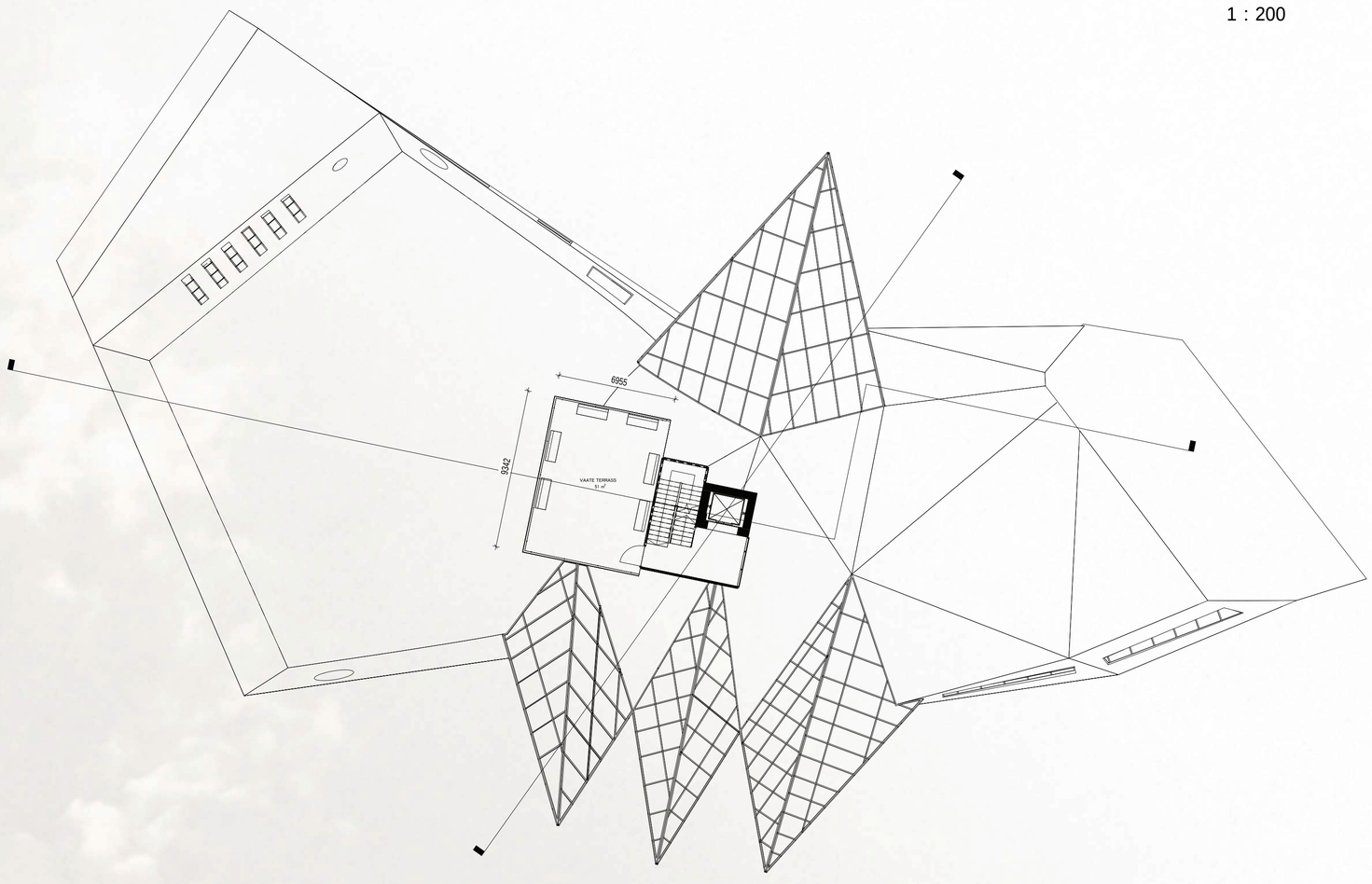

VAATE TERRASS
1 : 200

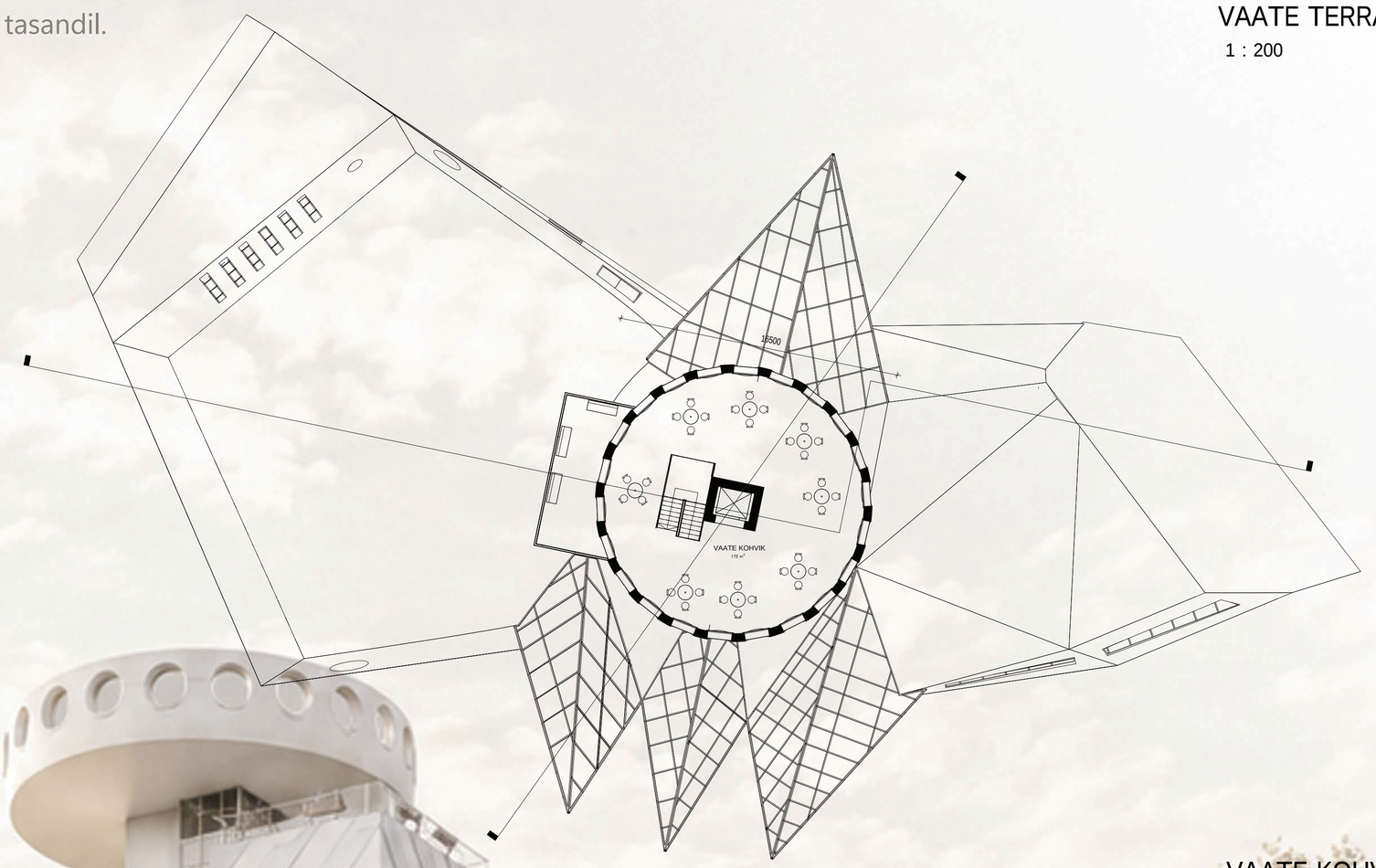

VAATE KOHVIK
1 : 200

ETENDUSKUNSTIDE TÖÖMAJA, ÜLIÕPILANE: MIHKEL KÖSTER, JUHENDAJA: PROFESSOR VILEN KÜNNAPU, ARHITEKTUURIINSTITUUT TALLINNA TEHNIKAKÕRGKOOL

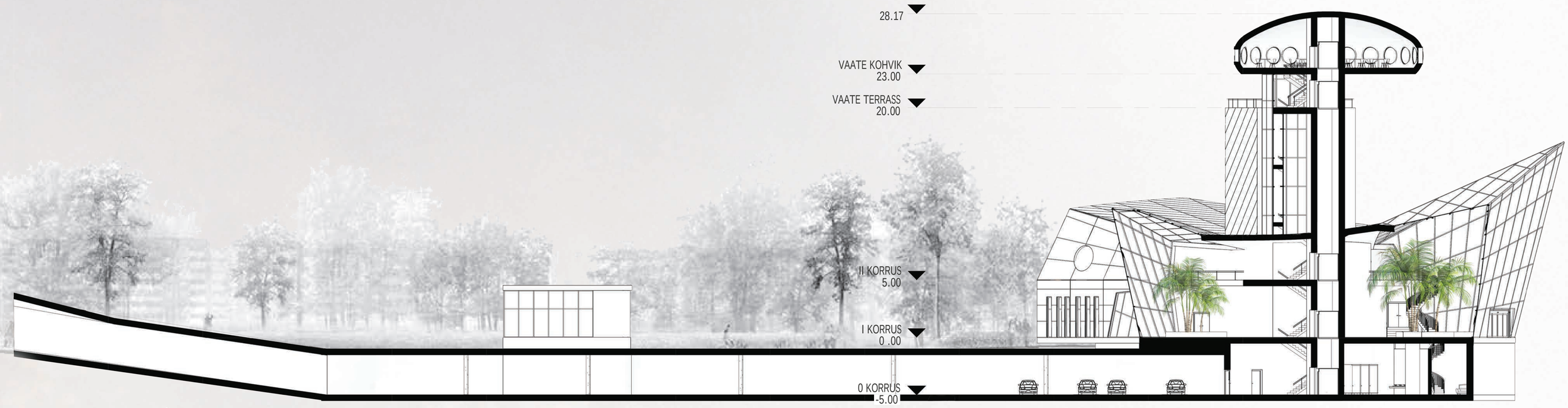

LÕIGE 2
1:200

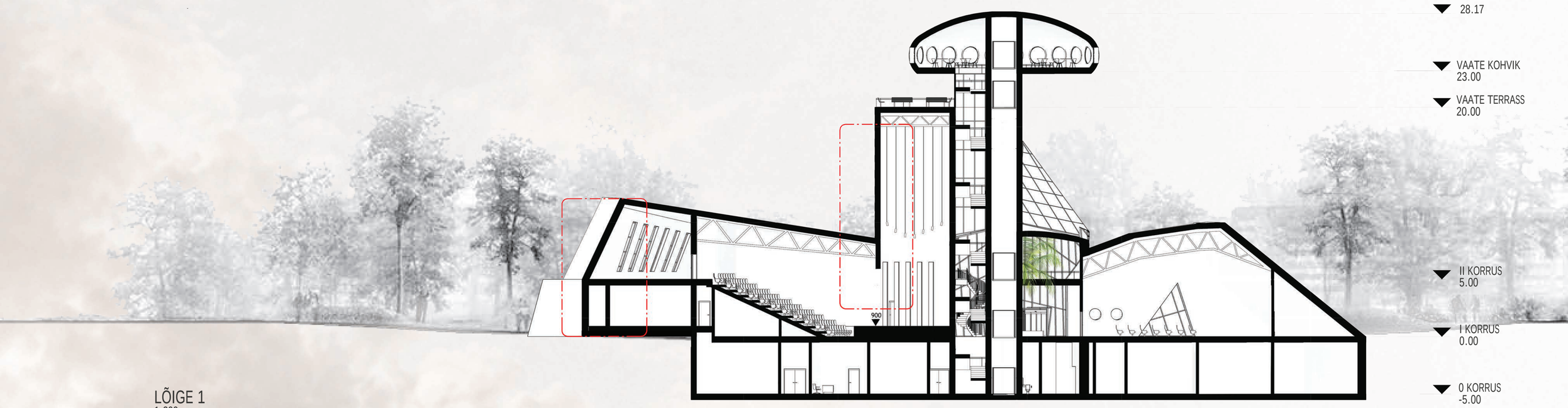

LÕIGE 1
1:200

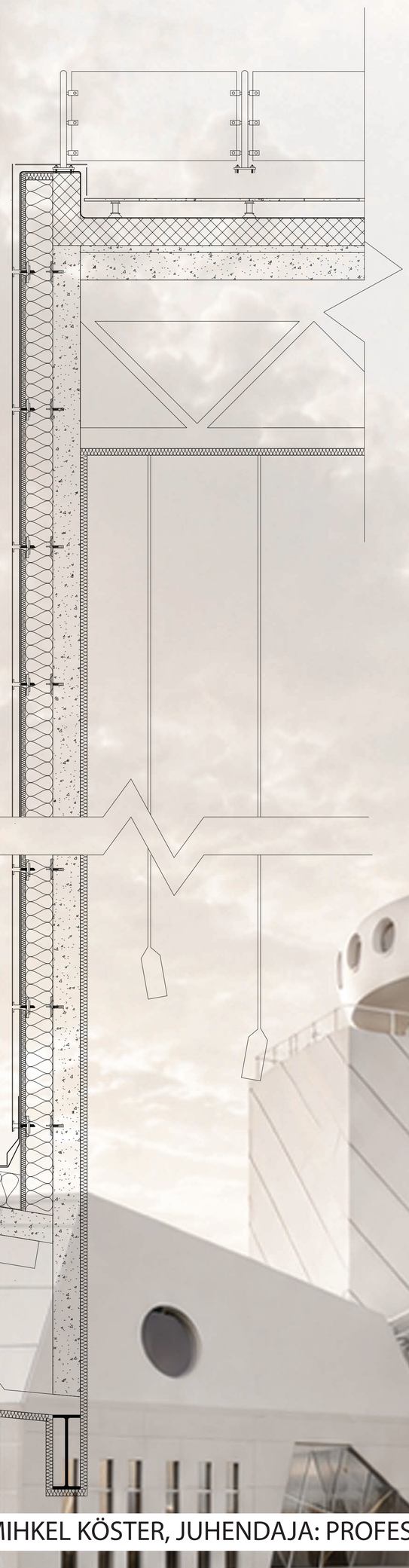

Terasfermid
Monoliitne raudbetoonplaat 200 mm
Aurutõke-bituumenrullmaterjal 4 mm
Soojustus XPS 200 mm
XPS 20-100 mm
Hüdroisolatsioon PVC 2 mm
Reguleeritavad plastikpjedestaalid ~ 50 mm
Keraamilised terrassiplaadid 20 mm

Akustilised paneelid 50 mm
Monoliitne raudbetoonsein 200 mm
Põhisoojustus fassaadi-kivivill 200 mm
Tuuletõkke-kivivillaplaat 30 mm
Fassaadikarkass Alumiiniumist
Tuulutusvahe 5 mm
Alumiiniumkomposiitplaadid 4 mm

Akustilised paneelid 50mm
Terasest katusefermid
Monoliitbetoonist plaat 200 mm
Aurutõke bituumenrullmaterjal 4 mm
Katuse-kivivill 200-300 mm
Kiilukujuline kivivill või PIR 20-150 mm
Katusekate PVC membraan 2 mm
Tuulutus, topeltkatuse karkass 100 mm
Alumiiniumkomposiitplaadid 4 mm

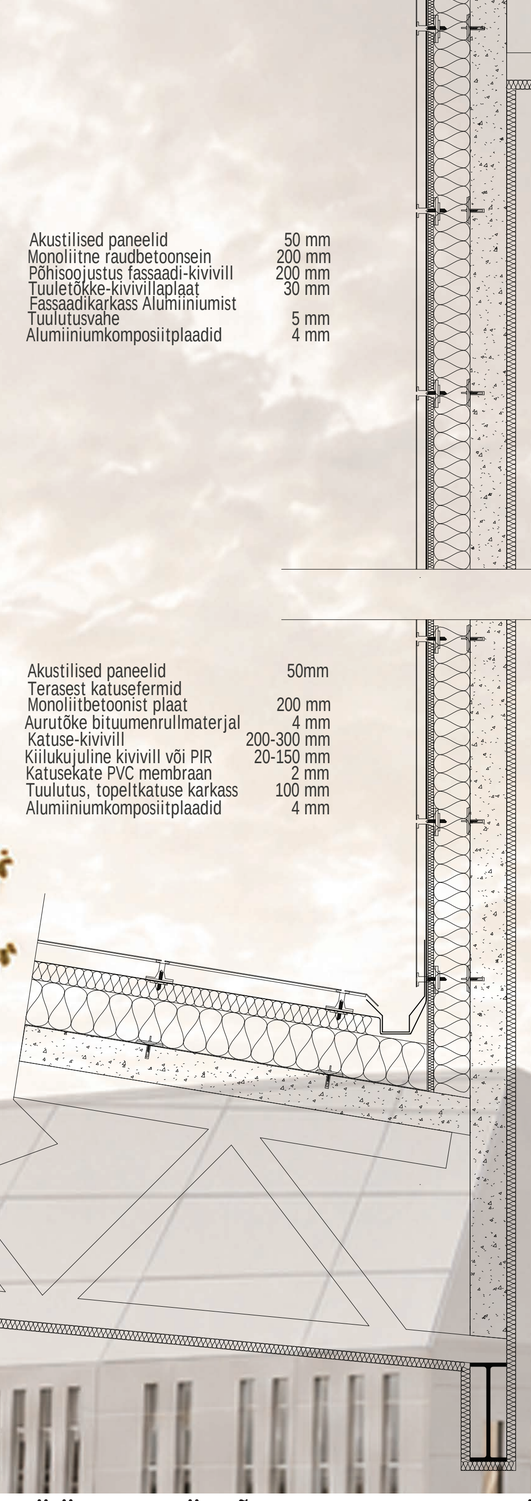

FASSAADI LÕIGE
1:25

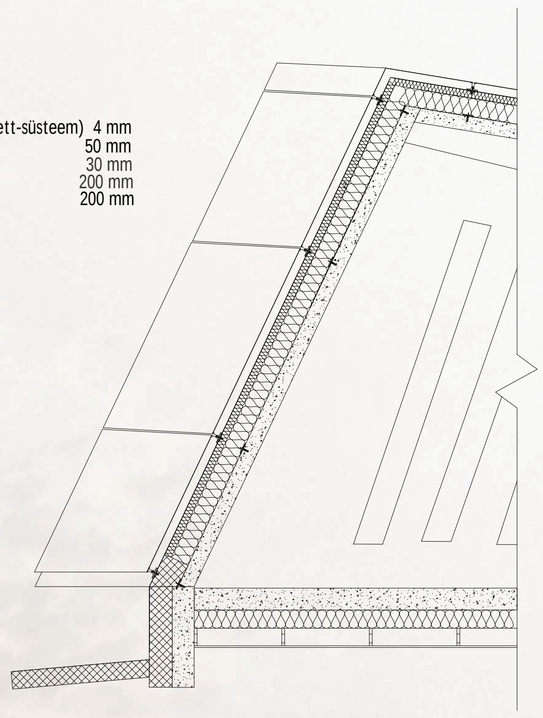

Alumiiniumkomposiitplaadid (kassett-süsteem) 4 mm
Tuulutusvahe 50 mm
Tuuletõke 30 mm
Fassaadi-kivivill 200 mm
Monoliitne raudbetoon 200 mm

Tsementkiudplaat või soklikrohv 8 mm
Soojustus XPS 230 mm
Monoliitne raudbetoonsein 200 mm

SÕLM
1:50

ETENDUSKUNSTIDE TÖÖMAJA, ÜLIÕPILANE: MIHKEL KÖSTER, JUHENDAJA: PROFESSOR VILEN KÜNNAPU, ARHITEKTUURIINSTITUUT TALLINNA TEHNIKAKÕRGKOOL

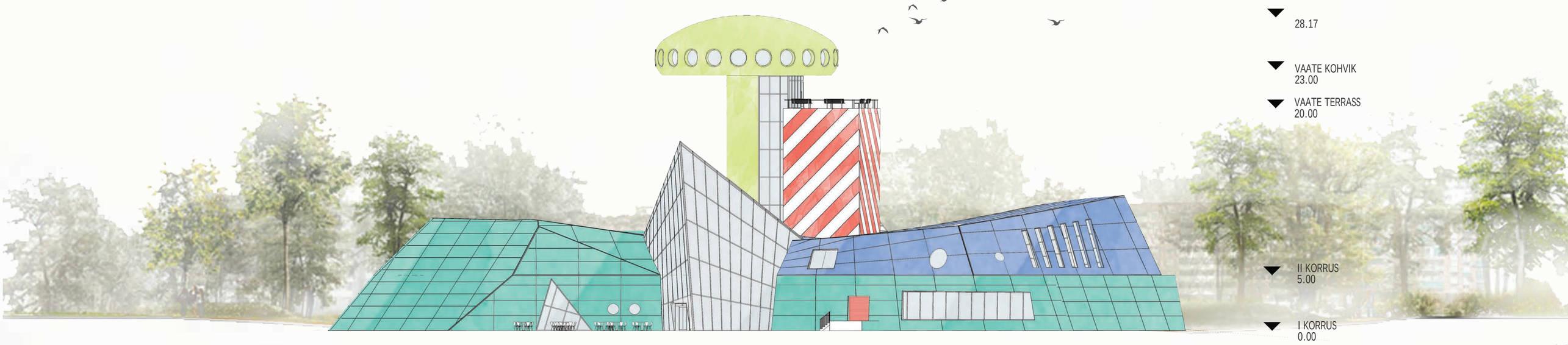

VAADE PÕHJAST
1:200

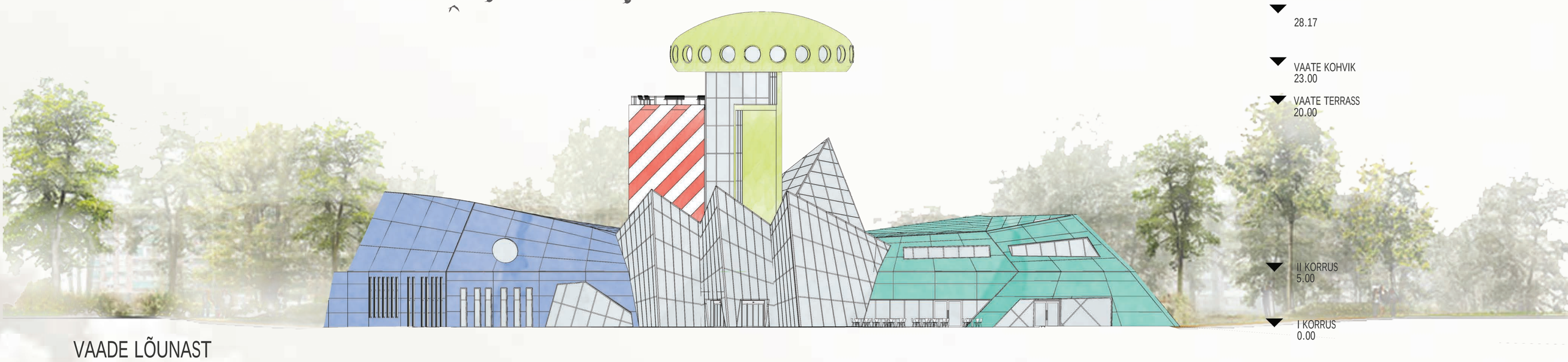

VAADE LÕUNAST
1:200

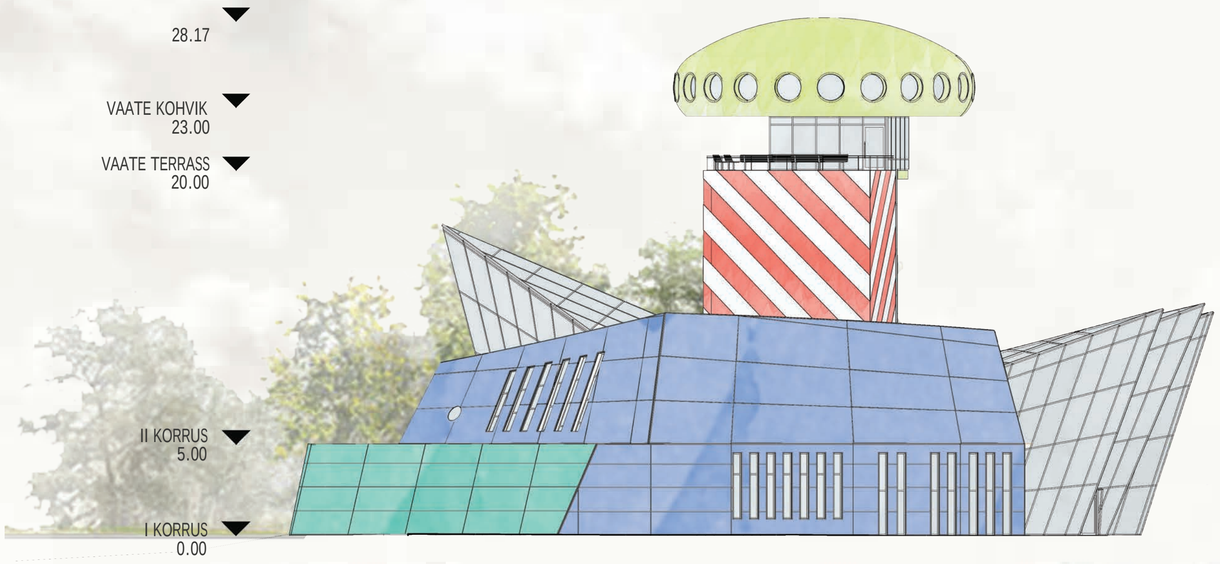

VAADE LÄÄNEST
1:200

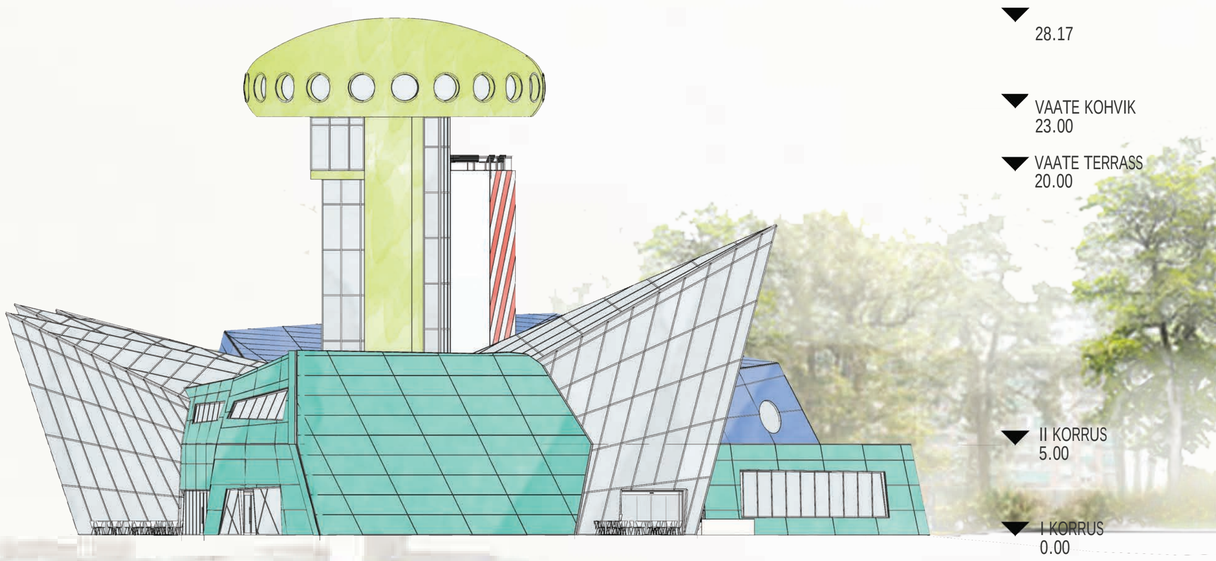

VAADE IDAST
1:200

ETENDUSKUNSTIDE TÖÖMAJA, ÜLIÕPILANE: MIHKEL KÖSTER, JUHENDAJA: PROFESSOR VILEN KÜNNAPU, ARHITEKTUURIINSTITUUT TALLINNA TEHNIKAKÕRGKOOL